

Klimaat voor verzekeren?

Oogstschadeverzekering in de akkerbouw

R.W. van der Meer
M.A.P.M. van Asseldonk (IRMA)
H.A.B. van der Meulen

Projectcode 4045400

Februari 2007

Rapport 6.07.07

LEI, Den Haag

Het LEI beweegt zich op een breed terrein van onderzoek dat in diverse domeinen kan worden opgedeeld. Dit rapport valt binnen het domein:

- Wettelijke en dienstverlenende taken
- Bedrijfsontwikkeling en concurrentiepositie
- Natuurlijke hulpbronnen en milieu
- Ruimte en Economie
- Ketens
- Beleid
- Gamma, instituties, mens en beleving
- Modellen en Data

Klimaat voor verzekeren?; Oogstschadeverzekering in de akkerbouw.
Meer, R.W. van der, M.A.P.M. van Asseldonk en H.A.B. van der Meulen
Den Haag, LEI, 2007
Rapport 6.07.07; ISBN/EAN: 978-90-8615-131-8
Prijs € 15,50 (inclusief 6% BTW)
51 p., fig., tab., bijl.

Het onderzoek naar de mogelijkheid voor een oogstschadeverzekering in de akkerbouw is uitgevoerd door het LEI in samenwerking met IRMA. In het rapport komen de theoretische achtergronden van risicomanagement aan bod. Ook wordt inzicht gegeven in de diversiteit van oogstschade- en inkomensverzekeringen in de EU, Canada en de VS. Betaalde premies voor verzekeringen en de gevolgen van grote opbrengstdalingen worden met behulp van Informatienet-data geanalyseerd. Een enquête onder akkerbouwers en interviews met stakeholders uit het verzekeringswezen en belangenbehartigers van de akkerbouw geven een beeld van de belangstelling voor en voorwaarden van een oogstschadeverzekering.

The survey into the possibility for crop insurance in arable farming was conducted by LEI in collaboration with IRMA. The report addresses the theoretical backgrounds of risk management. It also provides insight into the diversity of crop damage and income insurance in the EU, Canada and the US. Paid premiums for insurance and the consequences of major yield reductions are analysed using Farm Accountancy Data Network data. A survey among arable farmers and interviews with stakeholders from the insurance companies and arable farming representatives reveals the interest in and conditions required for crop insurance.

Bestellingen:
Telefoon: 070-3358330
Telefax: 070-3615624
E-mail: publicatie.lei@wur.nl

Informatie:
Telefoon: 070-3358330
Telefax: 070-3615624
E-mail: informatie.lei@wur.nl

© LEI, 2007

Vermenigvuldiging of overname van gegevens:

- toegestaan mits met duidelijke bronvermelding
- niet toegestaan

Op al onze onderzoeksopdrachten zijn de Algemene Voorwaarden van de Dienst Landbouwkundig Onderzoek (DLO-NL) van toepassing. Deze zijn gedeponneerd bij de Kamer van Koophandel Midden-Gelderland te Arnhem.

Inhoud

	Blz.
Woord vooraf	7
Samenvatting	9
Summary	11
1. Inleiding	13
1.1 Aanleiding	13
1.2 Probleemstelling	13
1.3 Doelstelling	13
1.4 Afbakening	14
1.5 Leeswijzer	14
2. Bestaande literatuur	15
2.1 Inleiding	15
2.2 Risicomanagement en weersverzekeringen	15
2.3 Inventarisatie weersverzekeringen	18
3. Verzekeringen en draagkracht akkerbouw	23
3.1 Inleiding	23
3.2 Verzekeringen in de akkerbouw	23
3.3 Draagkracht	26
4. Enquête oogstschadeverzekering akkerbouw	29
4.1 Inleiding	29
4.2 Doel en opzet	29
4.3 Resultaten	29
4.4 Conclusie	37
5. Stakeholderanalyse	38
5.1 Inleiding	38
5.2 Doelstelling	38
5.3 Resultaat	38

	Blz.
6. Synthese	40
6.1 Inleiding	40
6.2 Belangstelling	40
6.3 Voorwaarden	41
6.4 Rol overheid	41
6.5 Conclusies	42
Literatuur	43
Bijlagen	
1. Enquête oogstschadeverzekering 2006	45
2. Tekst brief bij enquête	53

Woord vooraf

In opdracht van de NAV (Nederlandse Akkerbouw Vakbond) heeft het LEI in samenwerking met IRMA een onderzoek uitgevoerd naar de haalbaarheid van een oogtschadeverzekering voor de akkerbouw. Het onderzoek is financieel ondersteund door Agriver, HPA en Rabobank en Interpolis (Stichting Hagelunie).

Om het onderzoek aan te laten sluiten bij de ideeën die er leven in de praktijk zijn er een drietal bijeenkomsten geweest met een klankbordgroep. De klankbordgroep heeft onder andere een nuttige bijdrage geleverd bij de start van dit project, bij het samenstellen van de enquête en de synthese van de resultaten. Ik wil de leden van de klankbordgroep daarom bedanken voor hun medewerking:

- Arie Biesheuvel (akkerbouwer en vertegenwoordiger van NAV);
- Mark Brantjes (akkerbouwer en vertegenwoordiger van NAV);
- Kees Geertsema (Interpolis);
- Mees de Lint (akkerbouwer en vertegenwoordiger van NAV);
- Henk Scheele (akkerbouwer, vertegenwoordiger van HPA en vakgroepslid LTO);
- Henk Weinans (beleidsmedewerker van NAV en opdrachtgever).

Voor de verzending van de enquêtes gaat een woord van dank uit naar Pieter Hijma van het HPA voor het beschikbaar stellen van het adressenbestand en de medewerkers van de postkamer van het LEI voor het verzenden en verzamelen van de enquêtes. De 333 akkerbouwers die tussen de oogstdrukke door de enquête hebben ingevuld ben ik uiteraard ook zeer dankbaar.

Dr. J.C. Blom
Algemeen directeur LEI B.V.

Samenvatting

Inleiding

Op verzoek van de NAV (Nederlandse Akkerbouw Vakbond) heeft het LEI een onderzoek uitgevoerd naar de belangstelling onder akkerbouwers voor een oogstschadeverzekering en de voorwaarden waaraan een dergelijke verzekering moet voldoen om succesvol in de markt gezet te kunnen worden. Het onderzoek is in nauwe samenwerking met IRMA (Institute for Risk Management in Agriculture) uitgevoerd. De periode waarin het onderzoek heeft plaatsgevonden viel toevallig samen met een periode met extreme weersomstandigheden: uitzonderlijk droog in juli en uitzonderlijk nat in augustus, gevolgd door een zeer warme herfst. Dit had lage producties van met name aardappelen en uien tot gevolg. Dit is een duidelijke illustratie van het feit dat diverse weerrisico's van grote invloed zijn op de productie.

Werkwijze en uitgangspunten

Voor dit onderzoek zijn de volgende stappen gezet. Er is een literatuurstudie gedaan naar oogstschadeverzekeringen in het buitenland en naar het gedrag van ondernemers met betrekking tot risico. Ook is er met behulp van het Bedrijven-Informatienet van het LEI inzicht gegeven in de huidige verzekeringen op akkerbouwbedrijven. Er zijn interviews gehouden met stakeholders uit zowel het verzekeringswezen als vertegenwoordigers uit de akkerbouwsector. Ten slotte is een enquête uitgezet onder akkerbouwers om de bereidheid van de ondernemers te peilen om een oogstschadeverzekering af te sluiten en de voorwaarden voor een succesvolle verzekering in kaart te brengen. Deze acties moeten de onderzoeksvraag 'Wat zijn de voorwaarden voor een succesvolle oogstschadeverzekering en wat zijn de financiële consequenties voor de akkerbouwer?' beantwoorden.

Onder een oogstschadeverzekering wordt in dit rapport verstaan een verzekering die schades dekt als gevolg van weerrisico's die niet te voorkomen zijn. Hierbij kan gedacht worden aan schades door hagel, storm, regen, droogte, vorst en sneeuw. Het onderzoek richt zich op akkerbouwbedrijven.

Bestaande verzekeringen buitenland

De weersverzekeringen die bestaan binnen en buiten Europa zijn zeer divers van aard, zowel wat de dekking betreft als de participatie van de overheid. Brede oogstschadeverzekeringen bestaan in Spanje, Italië en Oostenrijk. De ondersteuning van de overheid kan in enkele gevallen substantieel zijn tot circa 50% van de premie. Ondanks het feit dat in WTO verband beperkingen zijn opgelegd voor de hoogte van overheidssteun voor verzekeringen, zijn de verschillen binnen Europa groot. Ook in Canada en de Verenigde Staten is de bijdrage van de overheid aan oogstschadeverzekeringen beduidend hoger dan in Nederland.

Draagkracht akkerbouwers

In 2004 werd er op een gemiddeld akkerbouwbedrijf ruim 7.700 euro uitgegeven aan verzekeringen (op basis van LEI informatie met representatieve steekproef van akkerbouwbedrijven tussen 16 en 1.200 ege). Schadeverzekeringen maakten 1/3 van dit bedrag uit. Om het effect van een flinke oogstschade te bepalen, is gekeken naar het effect van een opbrengstreductie van de akkerbouwgewassen op de eigen middelen (besparingen plus afschrijving) van een bedrijf in relatie tot de solvabiliteit. Er is gerekend met een opbrengst-reductie van 25% voor alle akkerbouwgewassen. Dit percentage is gekozen, omdat dit vaak genoemd wordt als eigen risico voor een oogstschadeverzekering. Met andere woorden, de bedrijven moeten dit verlies zelf kunnen dragen. Het effect is voor de grote bedrijven (> 50 ha) groter dan op de kleine bedrijven. De helft van de grote bedrijven krijgt te maken met negatieve eigen middelen, in de situatie zonder opbrengstderving was dit 15%. Als de schade eenmalig is, hoeft dit niet direct tot continuïteitsproblemen te leiden. Bedrijven kunnen investeringen uitstellen of besparen op de uitgaven. Ook is de solvabiliteit in veel gevallen voldoende om indien nodig extra vreemd vermogen aan te trekken. Bij een deel van de grote bedrijven loopt door de opbrengstreductie het eigen vermogen ook fors terug en daarmee de solvabiliteit. Een nog grotere opbrengstreductie heeft voor deze bedrijven gevolgen voor de continuïteit. Door middel van een verzekering kan dit risico afgedekt worden.

Belangstelling en voorwaarden

Een oogstschadeverzekering krijgt bij voorkeur de vorm van een continuïteitsverzekering met een hoog eigen risico (ongeveer 25% van het verzekerd bedrag) en niet de vorm van een inkomensverzekering. Schade als gevolg van weerrisico's die niet te voorkomen zijn, kunnen onder de dekking vallen. Uit de enquête blijkt dat tweederde van de ondernemers met een groot akkerbouwbedrijf belangstelling heeft voor een oogstschadeverzekering. Bij de kleine bedrijven blijft dit aandeel hierop achter, namelijk 45%. De belangstelling neemt sterk af als de premie boven de 15 euro per 1.000 euro verzekerd bedrag komt te liggen. Van de belangstellenden voor een verzekering is 23% bereid een premie van meer dan 15 euro per 1.000 euro verzekerd bedrag te betalen. Eenderde van de belangstellenden is bereid een premie te betalen die ligt tussen de 10 en 15 euro per 1.000 euro verzekerd bedrag. Akkerbouwers hebben met name belangstelling voor een verzekering per gewas. De verzekeraars geven echter aan dat een verzekering op bedrijfsniveau gewenst is om antiselectie te voorkomen (alleen de meest risicovolle gewassen worden verzekerd). Collectiviteit wordt als een belangrijke voorwaarde genoemd door de stakeholders. Dit lijken de akkerbouwers zich ook te beseffen, want zij geven de voorkeur aan een onderlinge waarborgmaatschappij als organisatievorm en vinden dat de belangenorganisaties mede het initiatief moeten nemen bij de opstart van een oogstschadeverzekering.

De premiehoogte is van groot belang voor het al dan niet slagen van een oogstschadeverzekering. De participatie van de overheid is daarvoor gewenst, vooral in de vorm van het mogelijk maken van herverzekering. Ook vindt men het van belang dat er meer harmonisatie komt tussen de diverse regelingen in Europa en de mate van overheidssteun. Een beperkt deel van de akkerbouwers verwacht dat de overheid nog garant zal staan bij grote rampen.

Summary

Climate for insurance?; Crop insurance in arable farming

Introduction

On behalf of the Dutch Arable Farming Union (NAV), LEI conducted a survey among arable farmers regarding their interest in crop insurance and the conditions to be met by such an insurance to be successful in the market. The survey was conducted in close collaboration with IRMA (Institute for Risk Management in Agriculture). The time during which the survey took place coincided with a period of extreme weather conditions: particularly dry weather in July and very wet in August, followed by a very warm autumn. This resulted in low production of potatoes and onions, in particular. This is a clear illustration of the huge impact which various weather risks can have on production.

Approach and assumptions

For this survey, several tracks were followed. A literature study was conducted into crop insurance abroad and farmers' attitudes to risk. Using LEI's Farm Accountancy Data Network, insight was also provided into existing insurance policies on arable farms. Interviews were held with stakeholders from both insurance companies and representatives from the arable farming sector. Finally, a questionnaire was sent to arable farmers to test the willingness of farmers to enter into crop insurance and outline conditions for a successful insurance. These actions had to answer the survey question 'What are the conditions for successful crop insurance and what are the financial consequences for the arable farmer?'

By crop insurance, this report refers to insurance which covers damage to crops from weather risks which could not be prevented. This includes damage by hail, storm, rain, drought, frost and snow. The survey focused on arable farms.

Existing insurance policies abroad

Weather insurance policies in Europe and beyond vary widely, both with regard to the cover provided and government participation. Comprehensive crop insurance policies exist in Spain, Italy and Austria. In some cases, there is considerable government support, up to around 50% of the premium. Despite the fact that in WTO context, restrictions are imposed for the level of government support for insurance, there are many variations within Europe. In Canada and the United States, too, the government contribution to crop insurance is considerably higher than in the Netherlands.

Financial capacity arable farmers

In 2004 an average arable farm spent over 7,700 euro on insurance (using figures from LEI's Farm Information Network with representative sampling of arable farms between 16 and 1,200 ege). Crop insurance makes up 1/3 of this sum. In order to determine the effect of substantial crop damage, we looked at the effect of crop yield reduction on farmers' own

resources (savings plus depreciation) in relation to solvability. We looked at a yield reduction of 25% for all arable crops. This percentage was chosen because it is often mentioned as excess for crop insurance. In other words, farmers must be able to bear this loss themselves. The impact is greater for big farms (> 50 ha) than small farms. Half of the big farms are affected by negative own resources; in the situation without yield loss, this was 15%. If the damage occurred in a single incident, this does not necessarily result in continuity problems. Farms can postpone investments or save on expenditure. Solvability is also sufficient in many cases to attract extra loan capital if necessary. For some large farms, equity capital often declines sharply as a result of crop yield reduction and solvability consequently suffers too. An even greater crop yield reduction can affect continuity in these farms. Insurance can cover this risk.

Interest and conditions

Crop insurance should preferably take the form of continuity insurance with a high excess (around 25% of the insured sum) rather than income insurance. Damage caused by weather risks which could not be prevented can be covered by the insurance. The survey showed that two thirds of farmers with large arable farms are interested in crop insurance. Among small farms, there is less interest, i.e. 45%. Interest declines considerably if the premium is over 15 euro per 1,000 euro insured sum. Among those interested in crop insurance, 23% is prepared to pay a premium of over 15 euro per 1,000 euro insured sum. One third of those interested is prepared to pay a premium between 10 and 15 euro per 1,000 euro insured sum. Arable farmers are particularly interested in insurance per crop. The insurers, however, indicated that insurance at farm level is desired to prevent anti-selection (only the most risky crops are insured). Collectivity is mentioned as an important condition by the stakeholders. Arable farmers also seem to realise this, because they state their preference for a mutual and organisation form and feel that the representatives should also take the initiative in launching crop insurance.

The level of the premium is vital to the success or failure of crop insurance. Government participation is desirable here, particularly in the form of enabling re-insurance. Farmers also feel that there should be more harmonisation between the various schemes in Europe and the extent of government support. A few arable farmers expect the government to act as guarantor for major disasters.

Inleiding

1.1 Aanleiding

Vorst, regen en droogte zijn maar enkele bedreigingen voor de opbrengsten van de Nederlandse land- en tuinbouw. Het jaar 2006 is daar een goed voorbeeld van. Na een extreem droge julimaand, regende het in augustus zo hard dat akkers blank kwamen te staan. Dit heeft niet alleen gevolgen voor de productie, maar ook voor de kwaliteit van het geoogste product. In aardappelen ontstond doorwas en in granen schot. De productie van de meeste akkerbouwgewassen blijft hierdoor fors achter bij de meerjaarsgemiddelden. In de meeste gevallen is het de akkerbouwer zelf die voor eventuele schade op moet draaien. In het geval van extreme natuurrampen wilde de overheid in het verleden wel eens in de buidel tasten om het ergste leed te verzachten. In de toekomst zal de overheid hier steeds minder toe bereid zijn zoals blijkt uit onderstaand citaat uit een brief van Minister Veerman die hij op 10 oktober 2005 naar de Tweede Kamer stuurde in verband met vragen over vorstschade in de fruitteelt:

'Het kabinet wil meer verantwoordelijkheid bij burgers en bedrijven zelf leggen. De overheid schept condities en randvoorwaarden voor ondernemers. Daarbinnen worden bedrijven in staat gesteld naar eigen inzicht antwoorden te vinden op problemen en uitdagingen. Ik vind dat ondernemers zoveel mogelijk de eigen risico's in de bedrijfsvoering moeten dragen. Daarom heb ik u middels mijn brief van 24 augustus gemeld het gewenst te achten dat het risico van zware vorstschade in de fruitteelt verzekeraar wordt. Als er een verzekering is, kan een ondernemer zelf de afweging maken zich wel of niet te verzekeren en daarmee wordt het risico voor deze bedrijven beter hanteerbaar. De overheid levert als dat nodig blijkt haar bijdrage in de vorm van een garantstelling.'

1.2 Probleemstelling

Wat zijn de voorwaarden voor een succesvolle oogstschadeverzekering en wat zijn de financiële consequenties van weerrisico's voor de akkerbouwers?

1.3 Doelstelling

Om bovenstaande probleemstelling te kunnen beantwoorden zijn enkele subdoelstellingen geformuleerd.

- Inventarisatie Europese oogstschaderegelingen en nagaan wat de haalbaarheid van landen overstijgende regeling is.

- Wat is de financiële draagkracht van Nederlandse akkerbouwers om premies te betalen en/of optredende risico's te 'overleven' en de samenhang tussen beide?
- Welke risico's op het gebied van (oogst)schade worden in welke mate door verzekeringen afgedekt door Nederlandse akkerbouwers in de huidige situatie?
- Aan welke randvoorwaarden moet een oogstschadeverzekering voldoen om deze voor de afzonderlijke stakeholders succesvol te doen zijn?

1.4 Afbakening

Dit rapport heeft betrekking op een oogstschadeverzekering in de akkerbouw. Hiermee wordt beoogd een verzekering die schades dekt als gevolg van weerrisico's die niet te voorkomen zijn. Hierbij kan gedacht worden aan schade door extreme regen, droogte, hagel, vorst, sneeuw en storm. De verzekering zal een totaalpakket zijn met dekking tegen weerrisico's geldig voor alle gewassen van het bedrijf.

Bij deze studie is gebruikgemaakt van cijfermateriaal uit het Bedrijven-Informatienet van het LEI (Informatienet). In deze databank worden gegevens verzameld van een representatieve steekproef uit de akkerbouwbedrijven in Nederland. Door het toekennen van wegingsfactoren aan deze bedrijven, kunnen uitspraken gedaan worden over de Nederlandse akkerbouw als totaal. Aan de bedrijven die opgenomen kunnen worden in de databank wordt een onder- en bovengrens gesteld van resp. 16 en 1.200 EGE (Europese Grootte Eenheid). Het Informatienet representeert dus niet de bedrijven die buiten deze grenzen vallen.

1.5 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 van deze rapportage geeft een overzicht van de diverse verzekeringen op het gebied van oogstschade in het buitenland. Het betreft een literatuurstudie naar de situatie in de EU en in Amerika en Canada. Ook worden enkele resultaten uit wetenschappelijk onderzoek besproken. Het volgende hoofdstuk gaat in op de Nederlandse akkerbouwbedrijven (hoofdstuk 3). Op basis van LEI-data wordt in kaart gebracht welke verzekeringen de akkerbouwers hebben afgesloten en de daarvoor betaalde premies. Vervolgens wordt een relatie gelegd tussen eigen middelen en de mogelijkheid om tegenvallende oogsten op te vangen. In hoofdstuk 4 komen de akkerbouwers zelf aan het woord. Dit op basis van een enquête die gehouden is onder akkerbouwers. Hoofdstuk 5 is een weergave van interviews die gehouden zijn met deskundigen uit het verzekeringswezen en sectorvertegenwoordigers van akkerbouwers over hun ideeën omtrent een oogstschadeverzekering. In hoofdstuk 6 worden de resultaten uit de literatuurstudie, LEI-data, de stakeholderanalyse en de enquête bij elkaar gebracht.

2. Bestaande literatuur

2.1 Inleiding

Dit hoofdstuk bestaat uit twee onderdelen. Ten eerste worden enkele resultaten besproken van modellen die het draagvlak voor een verzekering voorspellen, dan wel beschrijven op basis van bedrijfsspecifieke karakteristieken. Het tweede deel van dit hoofdstuk is een overzicht van de diverse weers- en inkomensverzekeringen in de EU en in de VS en Canada.

2.2 Risicomanagement en weersverzekeringen

2.2.1 Risicomanagement

Ondernemen is risico nemen. Dit geldt ook voor akkerbouwers die onder meer blootstaan aan veel onbeheersbare gevaren die vaak gerelateerd zijn aan weersomstandigheden. Het begrip risico wordt bepaald door de twee elementen 'kans' en 'ernst' van een potentieel gevaar. De kans is de waarschijnlijkheid dat het gevaar optreedt. Ernst is het gevolg indien blootgesteld aan het gevaar. Het uiteindelijke risico is een kansverdeling van mogelijke uitkomsten, waarbij ook de kansen van (extreme) lage inkomsten zijn gekwantificeerd.

Integraal risicomanagement is risicobeheersing met als uitgangspunt dat alle risico's en strategieën in hun samenhang beoordeeld worden. De risico's moeten op een geaccepteerd niveau worden gebracht en gehouden, rekening houdend met de doelstellingen van de ondernemer. Dit betekent niet dat risicomanagement altijd tot de minst risicovolle activiteiten leidt. Het is een afweging tussen risico en het verwachte rendement. Als regel wordt wel gesteld dat het nemen van grotere risico's samengaat met hogere verwachte inkomsten; rendement is het resultaat van het nemen van risico's (Hardaker et al., 2004). In een sector met sterke inkomensfluctuaties als gevolg van extreme weersomstandigheden moet de ondernemer ook de financiële situatie daarop afstemmen en meewegen in de uiteindelijk gekozen risicomanagementstrategie.

Zoals eerder aangegeven zullen rationele beslissers a-priori niet kiezen voor een alternatief met de laagste risico's, maar streven naar nutsmaximalisatie. Nutsmaximalisatie impliceert een afweging tussen risico en het verwachte rendement van de verschillende alternatieven waaruit gekozen kan worden. Portfoliomodellering (ook wel portfolio-optimalisatie genoemd) wordt vaak gebruikt om te laten zien dat een combinatie van verschillende activiteiten het risico van de agrariër sterker vermindert dan wanneer slechts één activiteit wordt ondernomen (Markowitz, 1952). Deze methode is ook geschikt om het draagvlak voor verzekeringsproducten in kaart te brengen. Bij het toepassen van portfoliomodellering wordt met allerlei aspecten rekening gehouden, zoals samenstelling van het bouwplan, opbrengstvariatie, financiële parameters en mogelijke verzekeringsvarianten. De mix van bedrijfsactiviteiten en eventueel verzekeringen dient zodanig te zijn dat het een optimale bescherming biedt en tevens mogelijkheden creëert met betrekking tot het uitbreiden van (risicovolle) activiteiten.

Met behulp van portfoliomodellen kan het effect van risicoperceptie op de optimale mix van bedrijfsactiviteiten gekwantificeerd worden. Risicoperceptie heeft betrekking op de subjectieve beleving van risico's. Uit tal van onderzoeken blijkt dat de subjectieve risicobeoordeling niet noodzakelijkerwijs overeen komt met de uitkomst die volgt uit de objectief waarneembare risicobeoordeling (ervan uitgaande dat de objectieve risicobeoordeling van soms moeilijk te kwantificeren risico's aan zou sluiten bij het werkelijke risico). Mensen hebben, in het algemeen, moeite met het inschatten van risico's met een lage kans en zijn in het geval van een onderschatting van het risico minder genegen maatregelen te treffen (Kunreuther, 2004).

Een akkerbouwer kiest voor een portfolio die het beste bij zijn risicohouding past. Risicohouding zegt iets over de preferenties van ondernemers en verklaart de mate waarin zij bereid zijn om extra risico's te lopen omwille van een hoger verwacht rendement en omgekeerd. Een risiconeutrale beslisser geeft de voorkeur aan het alternatief met het hoogste gemiddelde rendement. Een risicomijdende beslisser zal de kans van meer extreme negatieve uitkomsten zwaarder inwegen in zijn of haar uiteindelijke keuze dan (extreme) positieve uitkomsten. Agrarische ondernemers tonen bij hun besluitvorming gemiddeld een risicomijdend gedrag. Zij zijn dus bereid om een deel van hun verwachte rendement op te geven om extreem negatieve uitkomsten te vermijden (Hardaker et al., 2004).

2.2.2 Bevindingen portfoliomodellen

Er zijn vele studies uitgevoerd naar het potentiële draagvlak van verzekeringen met behulp van portfoliomodellen. Verreweg de meeste studies hebben betrekking op risico's met een relatief grote kans van optreden. Dit zijn als het ware meer inkomensverzekeringen (bijna volledige schadeloosstelling) dan calamiteitenverzekeringen (continuïteitsgarantie van de verzekerde).

Hennessy et al., (1997) concluderen op basis van portfoliomodellering dat een inkomensverzekering beter aansluit bij de wensen van een akkerbouwer dan individuele verzekeringsproducten, zowel ten aanzien van dekking als premie. Een inkomensverzekering zal alleen uitkeren indien het bedrijfsresultaat minder is dan een vooraf verzekerde drempelwaarde. Er wordt dus rekening gehouden met de mix van gewassen op een bedrijf en het feit dat een lagere fysieke opbrengst gepaard kan gaan met een hogere prijs van gewassen. Deze bevindingen betekenen ook dat een calamiteitenverzekering op bedrijfsniveau beter aansluit dan afzonderlijke calamiteitenverzekeringen op gewasniveau.

In het algemeen kan worden geconcludeerd dat bedrijven met een relatief hoog eigen vermogen minder genegen zijn om een verzekering af te sluiten. Met name indien rekening wordt gehouden met de bijbehorende transactiekosten (zoals administratiekosten, beheerskosten en assurantebelasting) wordt een weersverzekering minder snel opgenomen in het optimale plan (Van Asseldonk et al., 2004). Een jaar met extreem lage opbrengsten wordt dan meer beschouwd als een liquiditeitsprobleem dan als een vermogensprobleem. Het liquiditeitsprobleem kan middels bijvoorbeeld een extra lening efficiënter opgelost worden. Opgemerkt dient te worden dat de meeste portfolio-onderzoeken betrekking hebben op de Verenigde Staten die verzekeringsproducten (substantieel) subsidiëren. Indien transactiekosten geen deel uitmaken van de premie en als bovendien deze premie deels door de overheid gesubsidieerd wordt, zal ook het draagvlak bij vermogende bedrijven toenemen.

Naast de financiële draagkracht spelen ook de bedrijfsomvang en opbrengstvariabiliteit een rol van betekenis bij het voorspellen van het draagvlak voor verzekeringen. In de portfolio-benadering betreft het een indirecte relatie tussen de bedrijfsomvang en het draagvlak. Zering et al., (1987) tonen aan dat kleine en middelgrote akkerbouwbedrijven meer verzekeringen zullen afsluiten dan grote bedrijven. Deels is dit te verklaren doordat grotere bedrijven betere mogelijkheden hebben om de productie te diversificeren (meer gewassen opnemen in het bouwplan) en deels doordat doorgaans de opbrengstvariatie op bedrijfsniveau lager is. De noodzaak en draagvlak voor het afsluiten van verzekeringen neemt toe naarmate een bedrijf meer gespecialiseerd is dan wel een hogere opbrengstvariabiliteit heeft.

In portfolio-onderzoek wordt veelvuldig de invloed van de risicohouding bestudeerd. Risicohouding, -perceptie en bedrijfskarakteristieken dienen in hun onderlinge samenhang bestudeerd te worden. Alleen dan kunnen ogenschijnlijke tegenstrijdigheden verklaard worden. Zo kan verklaard worden dat een risicomijdende akkerbouwer de voorkeur geeft aan een relatief gediversifieerd bouwplan terwijl hij tegelijkertijd relatief weinig belangstelling heeft voor een gewasverzekering. Diversificatie zal het risico zodanig verminderen zodat de noodzaak van een verzekering afneemt (Kobzar, 2006).

2.2.3 Bevindingen econometrische modellen

De meeste empirische (praktijk)studies hebben betrekking op de Verenigde Staten waarbij de weersverzekering (substantieel) gesubsidieerd wordt. Een belangrijk onderdeel binnen deze studies is het nagaan wat het effect is van de subsidie (en dus premiehoogte) op het draagvlak. Op basis van een literatuuroverzicht wordt geschat dat de prijselasticiteit van de vraag in de eerste helft van de jaren negentig circa -0,5 bedraagt (Serra et al., 2003). Dit betekent dat indien de premie met bijvoorbeeld 10% daalt, de vraag met 5% stijgt. In de tweede helft van de jaren negentig en begin 21e eeuw is echter deze relatie minder sterk (circa gehalveerd) vanwege substantiële veranderingen van de polisvoorwaarden.

In een aantal uiteenlopende studies is met behulp van praktijkgegevens bovendien getoetst in hoeverre bedrijfs- en ondernemerskarakteristieken de vraag naar een verzekering beïnvloeden. Het waargenomen effect is vaak in overeenstemming met het voorspelde draagvlak verkregen via portfoliomodellen. Echter als gevolg van de vele bedrijfs- en ondernemerskarakteristieken is het in de praktijk moeilijk de afzonderlijk effecten te isoleren en te kwantificeren. Beknopt zullen de bevindingen van deze econometrische benadering beschreven worden: bedrijfsomvang, financiële variabelen, risicohouding en risicoperceptie.

Het effect van bedrijfsomvang op de vraag naar een verzekering is diffuus (Goodwin et al., 2004, Serra et al., 2003, Sherrick et al., 2004). In een aantal studies sluiten juist grotere bedrijven vaker een verzekering af, terwijl in andere studies het tegengestelde effect wordt waargenomen. Ter illustratie, de studie van Sherrick et al. (2004) richt zich op een drietal verzekeringsproducten in de Verenigde Staten. Een toename van de bedrijfsomvang met 40% gaat gepaard met een veranderde participatie bij: hagelverzekering (van 4,2 naar 3,7%), opbrengstenverzekering (van 34,5 naar 31,7%) en inkomensverzekering (van 61,3 naar 64,6%) Tevens wordt in deze studie waargenomen dat bedrijven met een weersverzekering (opbrengstenverzekering of inkomensverzekering) vaker expansieplannen hebben.

Met betrekking tot de financiële variabelen kan gesteld worden dat een risicovollere financiële positie (lagere solvabiliteit) gepaard gaat met een grotere vraag naar een weersverzekering (Sherrick et al., 2004). Dit beeld wordt bevestigd door de bevindingen van Serra et al., (2003) die aantonen dat bedrijven met een hoger nettobedrijfsresultaat en eigen vermogen significant minder weersverzekeringen afsluiten. Ter illustratie, Mishra en Goodwin (2003) concluderen dat een toename van de schuld ten opzichte van het eigen vermogen met 1% resulteert in een stijging van de participatie met 0,09% (combinatie van opbrengstenverzekering en inkomensverzekering).

Er zijn meerdere methoden voor het meten van risicohouding en risicoperceptie. Vaak wordt vastgesteld dat het betrouwbaar en valide kwantificeren van deze concepten niet eenvoudig is (Pennings, 1998 en Smidts, 1990). Ondanks de complexiteit en het subjectieve karakter wordt doorgaans de verwachte relatie met het draagvlak aangetoond. De perceptie dat de overheid de schade eventueel op ad-hoc basis vergoed heeft een negatief effect op de vraag naar een weersverzekering (Van Asseldonk et al., 2002).

2.3 Inventarisatie weersverzekeringen

2.3.1 Europa

Er zijn duidelijke verschillen waarneembaar tussen landen in het aanbod van weersverzekeringen evenals, in de rol van de nationale overheden, op het terrein van risicobeheer. Ter indicatie zijn enkele kenmerken van weersgerelateerde akkerbouwverzekeringen in een aantal EU-lidstaten weergegeven in tabel 2.1. Deze inventarisatie is op basis van een recent uitgevoerde enquête door Comité Européen des Assurances (2006) aangevuld met overig publiek toegankelijke literatuurbronnen (waaronder polisinformatie en websites). Opgemerkt dient te worden dat deze inventarisatie met enige voorzichtigheid geïnterpreteerd dient te worden (vooral als gevolg van verschillen in definities en gebrek aan markttransparantie). De weersverzekeringen worden gerubriceerd op basis van:

- het type contract;
- gedekte gebeurtenissen;
- het eigen risico;
- eventuele overheidssteun.

In de meeste EU-lidstaten is veelal sprake van specifieke verzekeringen, waarbij de hagelverzekering het meest gangbaar is (onder meer Denemarken, Frankrijk, Nederland, en Portugal). Echter, in een aantal landen zijn er meer generieke verzekeringen op de markt waarbij meerdere risico's tegelijkertijd met één polis afgedekt kunnen worden (onder meer Italië, Oostenrijk en Spanje). Overigens is er is geen duidelijke en eenduidige scheidslijn te trekken tussen specifieke en generieke verzekeringen; de meeste specifieke verzekeringen bieden vaak de mogelijkheid om aanvullende gebeurtenissen op te nemen.

Het eigen risico wordt doorgaans uitgedrukt in een percentage van het verzekerde bedrag van de *beschadigde* oppervlakte, of een percentage van het verzekerde bedrag van de *verzekerde* oppervlakte (vaak per gewas). Bij de reguliere hagelverzekeringen (zoals in Denemarken en Nederland) kan binnen een zekere bandbreedte het eigen risico verhoogd

dan wel verlaagd worden tegen een korting respectievelijk toeslag op de premie. In Nederland varieert het eigen risico doorgaans tussen de 3 en 10% van het verzekerde bedrag van de *beschadigde* oppervlakte (afhankelijk van het gewas en seizoen). Vanaf teeltseizoen 2006 kunnen de Nederlandse telers kiezen tussen een eigen risico van 15% en een eigen risico van 25% van het totaal verzekerde bedrag per gewas met betrekking tot de neerslagverzekering (www.aquapol.nl). In Frankrijk bedraagt het eigen risico voor hagel- en stormverzekeringen circa 10% van het verzekerde bedrag van de *beschadigde* oppervlakte. Echter, voor de generieke weersverzekering verstrekt door 'Fonds National de Garantie contre les Calamités Agricole' geldt een eigen risico per gewas van 25% van het verzekerde bedrag. In Italië bedraagt het eigen risico circa 10% van het verzekerde bedrag van de *verzekerde* oppervlakte. Het eigen risico voor hagelschade bedraagt in Oostenrijk 4% van het verzekerde bedrag van de *beschadigde* oppervlakte, terwijl de dekking van vrijwel alle andere weerscalamiteiten geen eigen risico kent. In Portugal wordt, indien de schade minder is dan 5% van het verzekerde bedrag, de schade niet vergoed, met bovendien een aanvullend eigen risico van 20% van de *beschadigde* oppervlakte. Het eigen risico in Spanje is afhankelijk van het type gebeurtenis en gewas en varieert tussen de 10 en 30% van het verzekerde bedrag van de *beschadigde* oppervlakte.

Met betrekking tot de gehanteerde methode en hoogte van de overheidssteun zijn er grote verschillen tussen de EU-lidstaten. In Denemarken en Nederland worden de reguliere hagelverzekeringen niet overheidswege ondersteund. Wel wordt in Denemarken bij groot-schalige rampen op ad hoc basis de schade (deels) vergoed door de overheid. De Nederlandse overheid ondersteunt de neerslagverzekering middels een herverzekeringsprogramma. Indien alle telers participeren dan staat de overheid garant voor alle vastgestelde gewasschade vanaf 50 tot 100 miljoen euro per jaar (overheidsgarantie is naar rato van de participatie, de verzekeraar betaalt hiervoor een herverzekeringspremie). Het 'Fonds National de Garantie contre les Calamités Agricole' subsidieert een deel van de premie (10% in geval van akkerbouwgewassen en 35% in geval van de generieke verzekering). Een deel van het fonds wordt opgebouwd door een toeslag op de premie op verzekeringen in de landbouw (met name de brandverzekering en de machineverzekering). In Italië is sprake van een substantiële overheidssteun van de premie. Daarnaast kan op ad hoc basis staatsinterventie geschieden voor onverzekerbare risico's. In Oostenrijk bedraagt de premiesubsidie 50%, waarbij 25% komt via de nationale begroting (nationale catastrofe fonds) en 25% via regionale algemene middelen. Afhankelijk van onder meer de gebeurtenis, gewas en regio kan in Portugal de overheidssteun oplopen tot meer dan de helft van de premie. Tevens kunnen telers deelnemen aan het 'Calamity Fund System' om onverzekerbare risico's af te dekken (premie is 0,2% van het verzekerde bedrag). De premie van de generieke weersverzekering wordt in Spanje zowel op nationaal als op regionaal niveau gesubsidieerd. Het is moeilijk de omvang van de subsidiecomponent te achterhalen doordat verschillende overheidsinstanties betrokken zijn en de subsidie uit verschillende componenten bestaat. De subsidie kan oplopen tot circa 50%, echter het maximale subsidiepercentage verschilt per teelt. Alleen telers die deelnemen aan de weersverzekering kunnen aanspraak maken op overheidsvergoedingen bij onverzekerbare risico's (ad hoc overheidsbeleid).

Tabel 2.1 *Overzicht weersverzekeringen in een aantal EU lidstaten*

	Denemar- ken	Frankrijk	Italië	Nederland	Oostenrijk	Portugal	Spanje
Type a)	specifiek	specifiek generiek	specifiek generiek	specifiek	generiek	specifiek	generiek
Dekking	m.n. hagel	hagel storm droogte vorst overstro- ming neer- slag sneeuw	m.n. hagel storm vorst	m.n. hagel storm neerslag	hagel storm droogte vorst overstro- ming neerslag	hagel storm vorst neerslag sneeuw	m.n. hagel storm droogte vorst overstro- ming neerslag
Eigen risico	divers	10 b)– 25% c)	≥10% c)	divers	4% b) hagel	20% b)	10 b)– 30% b)
Steun overheid	ad hoc	subsidie premie	subsidie premie	alleen her- verzekering neerslag	subsidie premie	subsidie premie	subsidie premie/ ad hoc

a) 'Specifieke' verzekeringen voor ieder risico of 'generieke' verzekeringen voor meerdere risico's; b) Eigen risico op basis van omvang schade; c) Eigen risico op basis van het verzekerde bedrag.

Overheidssteun dient in overeenstemming te zijn met de communautaire richtsnoeren voor staatssteun in de landbouwsector en met de WTO-criteria voor de groene doos (overheidssteun zonder marktversturende werking). In een mededeling van de Europese Commissie aan de Raad over risico- en crisisbeheer in de landbouw staat opgenomen dat de maximale toegelaten bijdrage die de EU en de nationale/regionale overheid per teler betaalt niet hoger mag zijn dan 50% van het totale premiebedrag. Het verlies moet hoger zijn dan 30% van de gemiddelde landbouwproductie in de vorige drie jaar, of hoger dan het op de vorige vijf jaar gebaseerde driejaargemiddelde waarin de hoogste en de laagste waarde niet in aanmerking worden genomen. De verzekering mag niet meer dan 100% van het inkomensverlies dat de begunstigde in het jaar van de ramp heeft geleden vergoeden (COM, 2005).

Ten aanzien van de verzekeringsdichtheid (percentage verzekerd) is weinig objectieve informatie bekend. De private hagelverzekeringen in Nederland, Denemarken en Duitsland kennen een aanzienlijke participatie. In Nederland participeert bijvoorbeeld ongeveer de helft van de akkerbouwers (zeer ruwe indicatie en verschilt o.a. per subsector). Dit in tegenstelling tot de neerslagverzekering in Nederland waarbij de participatie gering is. In de landen met een aanzienlijke subsidiecomponent is de deelname hoog.

2.3.2 Canada en Verenigde Staten

In met name Canada en de Verenigde Staten bestaan tamelijk unieke inkomensstabilisatie-instrumenten (tabel 2.2). De beschikbare oogtschadeverzekeringen in Canada bieden bescherming tegen productieverliezen als gevolg van het weer en er is voor vrijwel alle gewassen een productieggarantie beschikbaar (overheidssteuning op zowel nationaal als provinciaal niveau). Private verzekeraars bieden, los van de overheidsverzekering, polissen aan die de oogst verzekeren tegen bepaalde schaden (hagelschade en brand).

Naast verzekeringen bestaat in Canada het zogenaamde 'Net Income Stabilisation Fund' (NISA) (Spriggs en Nelson, 1997). Telers kunnen in goede jaren een deel van het bruto-inkomen reserveren voor slechtere jaren. In het jaar van reservering is het bedrag aftrekbaar van het belastbaar inkomen, bij vrijval wordt het gereserveerde inkomen belast (Van Zwieten et al., 2002). Bedrijven met een structureel laag inkomen hebben er dus geen of nauwelijks profijt van. Tot een maximum van 3% van de netto-omzet per jaar (maximaal 250.000 CAD) verdubbelt de Canadese (federale en provinciale) overheid de storting. Daarboven kan de teler nog tot 20% van zijn omzet op de rekening storten, waarvoor hij een rentebonus van 3% ontvangt (Silvis et al., 2001). Tussen 1991 en 1995 was er in Canada ook een opbrengstverzekering beschikbaar op basis van gemiddelde opbrengsten uit het verleden middels het 'Gross Revenue Insurance Plan' (GRIP). Het 'Canadian Agricultural Income Stabilization' (CAIS-)programma biedt een soortgelijke dekking en wordt nationaal dan wel provinciaal (territoriaal) aangeboden. Het NISA komt daarmee te vervallen (www.agr.gc.ca/caisprogram). Telers kunnen zowel participeren in de oogstschadeverzekering als het CAIS programma.

Oogstverzekeringen en opbrengstverzekering worden in de Verenigde Staten sinds lange tijd toegepast, maar in de loop der jaren zijn belangrijke hervormingen doorgevoerd. Dekkingen zijn voorhanden middels 'Multiple Peril Crop Insurance' (MPCI), 'Yield-base Insurance' (APH), 'Group Risk Plan' (GRP), 'Dollar Plan' en verscheidende varianten ten aanzien van 'Revenue Insurance Plans'. Voor een gedetailleerde en actuele beschrijving van de verschillende verzekeringen zie de website (www.rma.usda.gov/policies) van Risk Management Agency (RMA). Sinds 1980 worden de verzekeringen uitgevoerd door private verzekeringsmaatschappijen. De overheid vergoedt een deel van de premie, een fors deel van de uitvoeringskosten, de herverzekering en eventuele niet-gedekte verliezen (Silvis et al., 2001). Afhankelijk van het niveau waarop ondernemers verzekerd willen zijn kan een bijdrage van de overheid verkregen worden. De bijdrage is vrijwel 100% indien de dekking zich beperkt tot catastrofes (minder dan 50% van opbrengsten gerealiseerd) tot 40% premiesubsidie als schades verzekerd zijn vanaf een niveau van 85% van de normale opbrengst.

Tabel 2.2 Overzicht weersverzekeringen in Canada en de Verenigde Staten

	Canada oogtschade- verzekering	Canada (NISA fonds 1)	Canada (NISA fonds 2)	Canada (CAIS)	Verenigde Staten (RMA)
Type a) Dekking	specifiek m.n. hagel droogte, vorst, neerslag	generiek laag belast- baar inkomen of bruto inkomen	specifiek laag belastbaar inkomen of bruto inkomen	generiek productie x prijs	generiek m.n. productie productie x prijs
Eigen risico	divers compensatie vanaf minimaal 10% productie- daling	niet van toe- passing	niet van toepas- sing	divers, compensa- tie vanaf minimaal 30% daling resultaat	divers
Steun over- heid	premie subsidie (36%), kosten uitvoering	maximaal verdubbeling inleg, fiscaal	bonusrente, fiscaal	premie subsidie, kosten uit- voering	premie subsidie, kosten uitvoering

a) 'Specifieke' verzekeringen voor ieder risico of 'generieke' verzekeringen voor meerdere risico's.

3. Verzekeringen en draagkracht akkerbouw

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de verzekeringen die akkerbouwers in de afgelopen jaren hebben afgesloten en het bedrag aan premies dat is betaald. In paragraaf 3.3 wordt inzichtelijk gemaakt wat het effect van een misoogst is op de eigen middelen en solvabiliteit van een bedrijf.

3.2 Verzekeringen in de akkerbouw

Om inzicht te krijgen in de premies die akkerbouwers betalen voor verzekeringen, is een beroep gedaan op het Bedrijven-Informatienet van het LEI (het Informatienet). Uit dit databestand met een representatieve steekproef van de Nederlandse akkerbouw zijn kengetallen opgevraagd met betrekking tot premies en bedrijfskenmerken.

Er worden diverse soorten verzekeringen onderscheiden, bijvoorbeeld de wettelijke aansprakelijkheid en schadeverzekering. Een verzekeringssoort die veel voorkomt is een verzekering die bestaat uit meerdere componenten bijvoorbeeld de 'alles-in-één'-polis of 'bedrijven compact polis'. Van dit type combipolissen met diverse verzekeringen, is het niet bekend welk deel van de premie voor welke onderdeel van de polis wordt betaald. De verzekeringen in het onderstaande overzicht kunnen zowel bedrijfsverzekeringen zijn als privé verzekeringen, zoals ziektekosten.

De meest voorkomende verzekeringen zijn, uiteraard, de verplichte verzekeringen: wettelijke aansprakelijkheid en ziektekosten (zie tabel 3.1). Een deel van de schadeverzekeringen zijn niet verplicht, bijvoorbeeld verzekering tegen hagelschade in gewassen. Brandschade aan gebouwen kan wel verplicht zijn doordat een financier dit verlangt. Dat de verplichte verzekeringen niet op 100% van de bedrijven voorkomen, wordt veroorzaakt doordat de combipolissen ook de verplichte verzekeringen kunnen omvatten. Op ruim een kwart van de bedrijven komt deze polis voor.

Tabel 3.1 Percentage akkerbouwbedrijven met verzekeringen

Verzekering	2002	2003	2004
Schadeverzekering	96	90	90
Wettelijke aansprakelijkheid	89	86	85
Ziektekosten	84	84	87
Rechtsbijstandverzekering	57	49	50
Arbeidsongeschiktheid	50	40	40
Levensverzekering	46	50	43
Combipolis	25	28	27
Ongevallenverzekering	28	26	22

Bron: Informatienet.

In tabel 3.2 zijn de betaalde premies weergegeven. De gemiddelde premie per verzekeringssoort is alleen berekend voor de bedrijven die ook daadwerkelijk de betreffende verzekering hebben afgesloten. Dit om te voorkomen dat de bedrijven die een verzekering niet hebben het gemiddelde bedrag beïnvloeden. De verzekeringen waarvoor de meeste premie wordt betaald, zijn de arbeidsongeschiktheidsverzekering en de combipolis met resp. gemiddeld 2.800 en bijna 3.000 euro in 2004. Aan schadeverzekeringen wordt een vergelijkbaar bedrag uitgegeven als aan de arbeidsongeschiktheidsverzekering. Onder de schadeverzekering valt bijvoorbeeld de schade aan gebouwen door storm, brand en hagel, maar ook gewasschade als gevolg van hagel of bruinrot/ringrot kan onder deze verzekering vallen. De premie voor de ongevallenverzekering liggen gemiddeld het laagst van de onderscheiden verzekeringssoorten. De bedragen per verzekeringssoort kunnen niet opgeteld worden om de totale gemiddeld betaalde premie per bedrijf te berekenen. Niet alle bedrijven hebben immers alle typen verzekeringen.

Tabel 3.2 Gemiddelde premie (euro) voor verzekeringen op akkerbouwbedrijven

Verzekering	2002	2003	2004
Schadeverzekering	2.130	2.280	2.760
Wettelijke aansprakelijkheid	1.410	1.290	1.340
Ziektekosten	1.360	1.470	1.680
Rechtsbijstandverzekering	350	360	320
Arbeidsongeschiktheid	2.280	2.370	2.800
Levensverzekering	1.220	1.210	1.290
Combipolis	2.500	3.050	2.990
Ongevallenverzekering	190	230	160

Bron: Informatienet.

De gemiddelde premie die op akkerbouwbedrijven aan verzekeringen wordt betaald bedraagt ruim 7.700 euro in 2004 (zie tabel 3.3). Eenderde van dit bedrag wordt besteed aan schadeverzekeringen. Om een nadere analyse mogelijk te maken zijn de akkerbouwbedrijven verdeeld in twee grootteklassen. Bij de groep kleinste bedrijven (≤ 50 ha) wordt er gemiddeld bijna 6.000 euro betaald aan verzekeringspremies. Op de grote bedrijven (> 50 ha) is dit bijna het dubbele. Als gekeken wordt naar de premie van diverse verzekeringssoorten in het totale verzekeringspakket valt op de kleine bedrijven relatief minder betalen aan schadeverzekeringen. De kleine bedrijven betalen relatief meer voor de combipolis, waar een schadeverzekering onderdeel van kan uitmaken.

Tabel 3.3 Betaalde premie(euro) per bedrijf en verdeling over verzekeringssoorten per grootteklasse in 2004

	gemiddeld	klein ≤ 50 ha	groot > 50 ha
Betaalde premie (euro)	7.710	5.990	10.370
Waarvan (%):			
Schadeverzekering	32	27	36
Wettelijke aansprakelijkheid	15	15	15
Ziektekosten	19	22	16
Rechtsbijstand	2	2	2
Arbeidsongeschiktheid	14	12	16
Levensverzekering	7	5	9
Combipolis	10	16	6
Ongevallen	< 1	< 1	1

Bron: Informatienet.

De kleine bedrijven hebben minder vaak een arbeidsongeschiktheidsverzekering dan de grote bedrijven. Andersom geldt dat de ziektenkostenverzekering weer minder voorkomt op de grote bedrijven. Dit heeft mede te maken met het feit dat grote bedrijven vaker een B.V. of N.V. als ondernemingsvorm hebben. De rechtsbijstandverzekering komt relatief vaker voor bij de grote bedrijven. Vrijwel alle grote bedrijven hebben een schadeverzekering. De premies die de verschillende typen akkerbouwbedrijven betalen, wijken niet veel van elkaar af. De bedrijven zonder hakvruchten (onder andere aardappelen en suikerbieten) betalen over het algemeen wel minder premies voor schadeverzekeringen. Een oorzaak hiervoor is dat op deze bedrijven weinig aardappelen geteeld worden en er dus ook weinig bruinrot/ringrot verzekeringen zijn afgesloten. Van de groep grootste bedrijven heeft 64% een bruinrot/ringrot verzekering, bij de kleinste bedrijven is dit ruim 20 procentpunten minder.

Tabel 3.4 Percentage bedrijven met een verzekeringssoort per grootteklasse in 2004

	gemiddeld	klein ≤ 50 ha	groot > 50 ha
Schadeverzekering	90	86	95
Wettelijke aansprakelijkheid	85	81	90
Ziektekosten	87	95	73
Rechtsbijstand	50	48	53
Arbeidsongeschiktheid	40	32	51
Levensverzekering	43	34	57
Combipolis	27	26	27
Ongevallen	22	20	24

Bron: Informatienet.

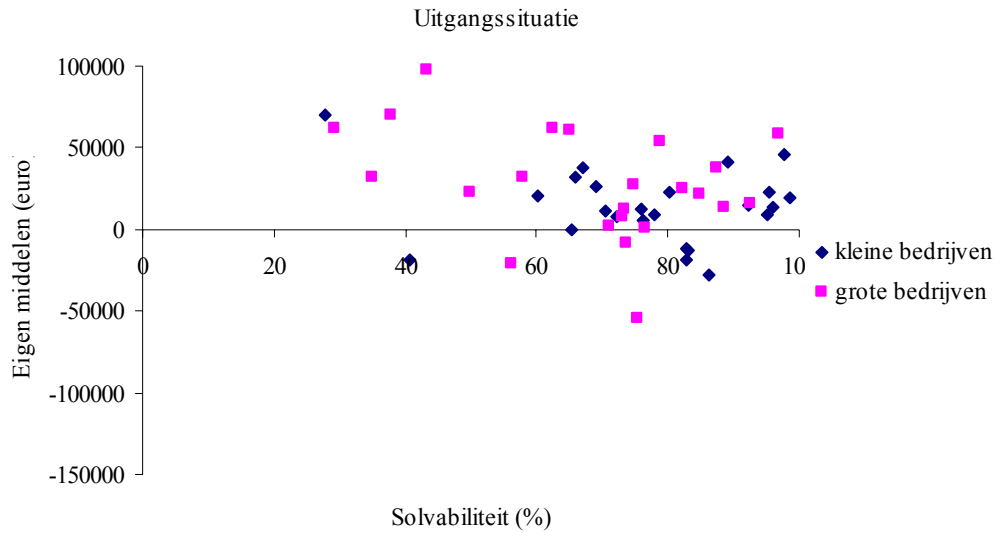
De premie van *bedrijfsverzekeringen* bedraagt gemiddeld 4.000 euro per bedrijf, dat komt neer op 3% uit van de totale kosten (Informatienet). De spreiding tussen de bedrijven is echter aanzienlijk. Er zijn bedrijven die minder dan 1% van hun kosten kunnen toerekenen aan verzekeringen, maar er zijn er ook waarvan het oploopt tot bijna 10%.

3.3 Draagkracht

Om een idee te krijgen van de omvang van de opbrengstderving als gevolg van een weerrisico dat niet gedekt is via een verzekering op het individuele bedrijf is een berekening uitgevoerd. Van de akkerbouwbedrijven in het Informatienet is een vierjaarsgemiddelde berekend van eigen middelen (besparingen plus afschrijving), solvabiliteit (eigen vermogen ten opzichte van totaal vermogen) en akkerbouwopbrengsten. De akkerbouwopbrengsten worden verminderd met 25%. Er is gekozen voor deze reductie, omdat in de huidige regenverzekering een eigen risico van 25% van het verzekerde bedrag geldt. Ook in de gesprekken met stakeholders (zie ook hoofdstuk 5) wordt dit percentage genoemd als eigen risico bij een oogstschadeverzekering. Dit betekent dus dat het bedrijf dit eigen risico zelf moet kunnen opvangen. Bij de berekeningen is aangenomen dat de kosten voor de productie gelijk blijven. Er is geen rekening gehouden met de mogelijkheid om te besparen op bijvoorbeeld de gezinsuitgaven. Ook het effect van een lagere belasting als gevolg van een slecht jaar, wordt niet meegenomen in de berekeningen. De daling van de eigen middelen als gevolg van de opbrengstreductie wordt daarom volledig in mindering gebracht op het eigen vermogen. Dit kan als worst-case scenario worden gezien.

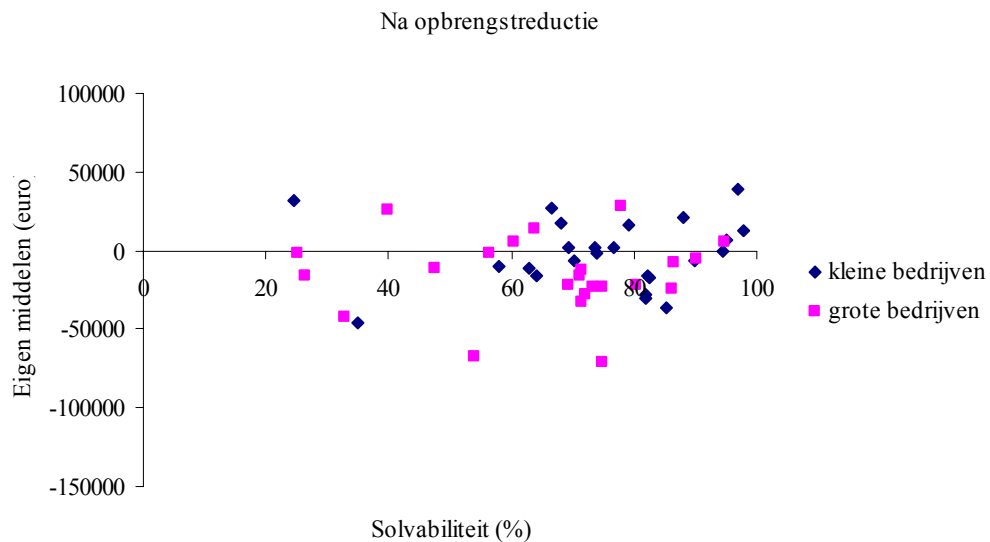
In de uitgangssituatie zijn er diverse bedrijven die in de periode van vier jaar gemiddeld niet over eigen middelen beschikken (figuur 3.1). Rekening houdend met de wegingsfactor van deze bedrijven, blijkt dat 20% van de akkerbouwbedrijven onder de rode streep zit. Een negatieve hoeveelheid eigen middelen is niet direct een probleem voor de voortgang van de bedrijven. Het betekent dat er niet gereserveerd kan worden voor investeringen. Op de lange duur is het wel een probleem, omdat het bedrijf dan verouderd wat ten koste zal gaan van de kwaliteit van de producten en hoge onderhoudskosten met zich meebrengt. Bedrijven met een goede solvabiliteit kunnen in het geval de eigen middelen tekortschieten, geld lenen om de hoeveelheid beschikbare middelen op te krikken. Als de solvabiliteit reeds laag is, kan het bedrijf uiteindelijk wel in de problemen komen.

Het merendeel van de bedrijven heeft een hoge solvabiliteit van 60% of meer (figuur 3.1). Er is onderscheid gemaakt tussen grote (> 50 ha) en kleine bedrijven. De spreiding in solvabiliteit is beduidend groter bij de grote bedrijven dan bij de kleinere. De bedrijven met een lage solvabiliteit beschikken over het algemeen wel over een positieve hoeveelheid eigen middelen. Van de kleine bedrijven heeft 20% negatieve eigen middelen bij de grote bedrijven ligt dit percentage op 15%.

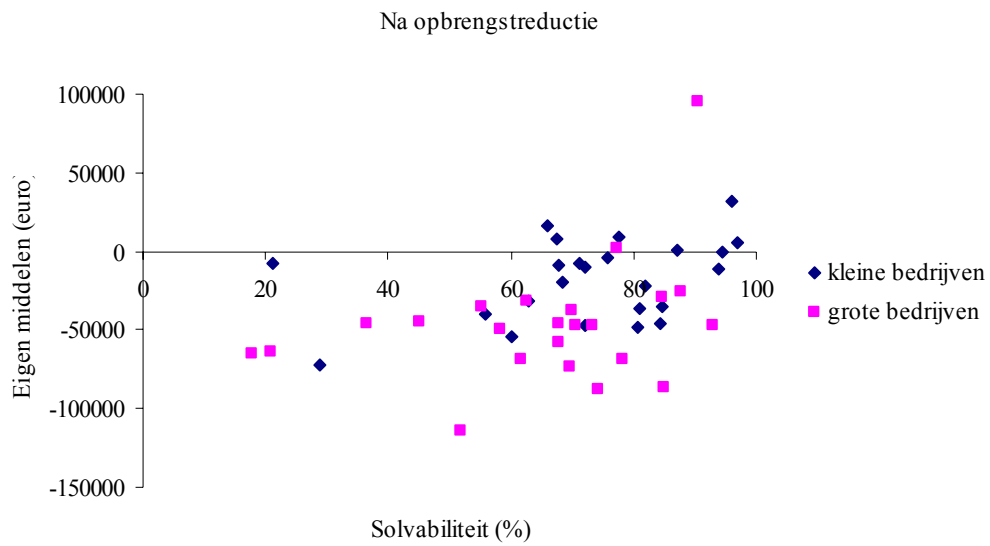
Figuur 3.1 Eigen middelen in relatie tot solvabiliteit
Bron: Informatienet.

Een opbrengstreductie van 25% heeft behoorlijke gevolgen voor de bedrijven. Uit figuur 3.2 blijkt dat nu 60% van de bedrijven geen eigen middelen meer genereert. De solvabiliteit loopt door de opbrengstreductie terug, vooral bij de grote bedrijven is dit effect duidelijk. Er zijn bedrijven waarvan de solvabiliteit naar de 20% gaat. Voor deze bedrijven zal een nog grotere opbrengstreductie als gevolg van een ramp gevolgen kunnen hebben voor de continuïteit. Door middel van een verzekering kan dit risico afgedekt worden.

Figuur 3.2 Eigen middelen en solvabiliteit na opbrengstreductie akkerbouwgewassen met 25%
Bron: Informatienet.

Bij een opbrengstreductie van 50% is het effect op de eigen middelen en solvabiliteit nog duidelijker te zien. Het zijn vooral de grote bedrijven waarvoor de situatie beduidend verslechtert (zie figuur 3.3).

Figuur 3.3 Eigen middelen en solvabiliteit na opbrengstreductie akkerbouwgewassen met 50%
Bron: Informatienet.

4. Enquête oogstschadeverzekering akkerbouw

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de enquête die is uitgevoerd onder akkerbouwers besproken. In de enquête is gevraagd naar de belangstelling voor een oogstschadeverzekering en de voorwaarden voor zo'n verzekering. De resultaten worden, indien relevant, weergegeven voor twee groepen bedrijven; kleiner dan 50 ha en groter dan 50 ha.

4.2 Doel en opzet

Om inzicht te krijgen in hoe er in de praktijk tegen een brede oogstschadeverzekering wordt aangekeken is een enquête gehouden onder akkerbouwers. De voornaamste doelstelling was te peilen of er belangstelling is in de akkerbouw voor een oogstschadeverzekering en zo ja, onder welke voorwaarden.

De enquête is verspreid onder 1.750 akkerbouwers op basis van adresgegevens van het HPA. Uit het adressenbestand is een selectie gemaakt van gespecialiseerde akkerbouwbedrijven groter dan 10 ha. Voor deze ondergrens is gekozen, omdat de kleine bedrijven vaak nevenberoepsbedrijven zijn waardoor de noodzaak voor het verzekeren van gewassen anders is dan bij bedrijven die voor hun inkomen grotendeels afhankelijk zijn van de opbrengsten van de gewassen. Uit de bedrijven die voldoen aan de selectie is een willekeurige trekking gedaan, waardoor de representativiteit van typen bedrijven en regio's zo goed mogelijk gewaarborgd is. De enquêtes zijn door de respondenten anoniem teruggezonden.

Aan de akkerbouwers zijn diverse vragen voorgelegd die in kaart moeten brengen hoe zij staan tegenover een oogstschadeverzekering. Enerzijds over de huidige beperkte weersverzekeringen en anderzijds over een eventuele oogstschadeverzekering. Ook worden er aan de geënquêteerden enkele stellingen voorgelegd om de risicohouding te bepalen. De houding kan een verklaring zijn voor de bereidheid om al dan niet deel te nemen aan een oogstschadeverzekering. Ten slotte worden er vragen gesteld over de voorwaarden die van belang zijn als er een oogstschadeverzekering zou komen (de volledige enquête is als bijlage 1 toegevoegd).

4.3 Resultaten

In totaal zijn er 333 enquêtes ingevuld en retour gezonden; dit betekent een respons van 19%. Deze respons is goed te noemen voor een onderzoek met een opzet zoals deze. Er is geen non-respons onderzoek uitgevoerd. Wel is in de begeleidende brief bij de enquête benadrukt dat deelname aan de enquête ook waardevol is als men geen of weinig belangstelling heeft voor een oogstschadeverzekering (zie bijlage 2).

Om inzicht te krijgen in de representativiteit van de enquête met betrekking tot ligging van de bedrijven, zijn cijfers uit de Landbouwtelling van het CBS geraadpleegd. In tabel 4.1 wordt de verdeling van de respondenten over de provincies weergegeven en de verdeling van de akkerbouwbedrijven in Nederland groter dan 10 hectare volgens de Landbouwtelling.

4.3.1 Kenmerken respondenten

De spreiding van de respondenten over de provincies geeft een behoorlijke afspiegeling van de spreiding van de akkerbouwbedrijven in Nederland. In de enquête zijn Gelderland en Noord-Brabant wat oververtegenwoordigd. Wat Noord-Brabant betreft kan dit het gevolg zijn van de waterschade die er enkele jaren geleden is opgetreden. Uit Drenthe is de respons relatief laag, dit kan veroorzaakt worden doordat de bedrijven vanwege de ligging weinig last hebben van waterschade.

Tabel 4.1 Verdeling akkerbouwbedrijven per provincie: respondenten en Landbouwtelling 2005 (%)

Provincie	Enquête (%)	CBS (%)
Drenthe	5	10
Flevoland	11	13
Friesland	2	4
Gelderland	10	5
Groningen	11	13
Limburg	8	7
Noord-Brabant	21	14
Noord-Holland	5	6
Overijssel	3	3
Utrecht	1	0
Zeeland	17	19
Zuid-Holland	6	7
Totaal	100	100

De gemiddelde bedrijfsomvang van de respondenten bedraagt 55,03 hectare, volgens de Landbouwtelling zijn de gespecialiseerde bedrijven vanaf 10 ha gemiddeld 50 ha groot (tabel 4.2). Het grootste bedrijf dat heeft deelgenomen aan de enquête is ruim 300 ha. Een groot deel van de bedrijven heeft granen en bieten in het bouwplan. Onder de geënquêteerden zijn relatief iets meer bedrijven met pootaardappelen en graszaad dan verwacht zou mogen worden op basis van de Landbouwtelling. De grondsoorten van de bedrijven van de respondenten zijn weergegeven in tabel 4.3.

Tabel 4.2 Aantal respondenten met gewas en areaal gewassen (ha)

Gewas	Areaal (ha)		
	aantal observaties	gemiddeld	maximum
Pootaardappelen	82	13,97	80,00
Consumptieaardappelen	128	14,63	64,00
Zetmeelaardappelen	37	25,11	65,00
Suikerbieten	234	8,85	50,00
Granen	272	21,70	130,00
Groentegewassen	91	11,22	100,00
Graszaad	90	12,39	60,00
Uien	97	9,77	90,00
Overig	232	14,33	223,00
Totaal	333	55,03	306,00

Tabel 4.3 Aandeel grondsoort in totaal areaal van respondenten (%)

Grondsoort	Percentage
Anders	2
Combinatie	19
Dalgrond	2
Löss	2
Rivierklei	7
Veen	1
Zand	24
Zeeklei	43
Totaal	100

4.3.2 Huidige verzekering en belangstelling oogtschadeverzekering

Een hagelverzekering voor één of meerdere gewassen per bedrijf heeft de hoogste participatie met een deelname van 46%, gevolgd door een regenverzekering en een stormverzekering (tabel 4.4). Het deel van de respondenten dat aangeeft een hagelverzekering te hebben afgesloten, strookt met de verwachting op basis van het aantal verzekeringen in de praktijk. Het aantal respondenten met een regenverzekering ligt relatief wat hoger dan in werkelijkheid het geval is, dit hangt mogelijk samen met de relatief grote respons uit Noord-Brabant. Als belangrijkste redenen voor het niet afsluiten van een beperkte weersverzekering gelden: de risicobeleving ten aanzien van kans van optreden, het geringe gevaar voor de continuïteit van het bedrijf en de hoogte van de premie. Het aantal respondenten met een verzekering tegen nachtvorst, vorst en sneeuw is dermate laag dat de motieven om niet te verzekeren niet in onderstaande tabel zijn weergegeven.

Tabel 4.4 Motieven voor het al dan niet verzekeren en tekortkomingen huidige verzekeringen

	Gevaar					
	hagel	regen	storm	nachtvorst	vorst	sneeuw
Percentage verzekerd	46	13	8	1	0	0
Motieven geen verzekering: a)						
De kans op schade is op mijn bedrijf klein	28	32	44	-	-	-
De premie vind ik te hoog	32	18	20	-	-	-
De continuïteit van mijn bedrijf komt in geen geval in gevaar	26	27	30	-	-	-
Mijn bedrijf voldoet niet aan de voorwaarden van de verzekering	5	3	4	-	-	-
Ik weet te weinig af van de mogelijkheden om een verzekering af te sluiten	13	9	9	-	-	-

a) Meerdere motieven per respondent mogelijk.

De hoge premies en het hoge eigen risico worden ervaren als de twee belangrijkste tekortkomingen van de huidige beperkte weersverzekeringen (tabel 4.5). Ook het feit dat de dekking te beperkt is wordt door een derde van de respondenten als een tekortkoming gezien.

Tabel 4.5 Tekortkomingen van de huidige beperkte weersverzekeringen

Tekortkomingen a)	Percentage
Hoge premies	53
Hoog eigen risico	48
Beperkte dekking	30
Veel voorwaarden	28
Ingewikkelde opzet	9
Andere tekortkomingen	4

a) Maximaal twee tekortkomingen per respondent mogelijk.

Van de respondenten op de kleine bedrijven heeft 48% in de afgelopen 10 jaar te maken gehad met een productiedaling van minimaal één gewas van meer dan 25% per hectare. Grote bedrijven hebben relatief meer te maken gehad met schade; 66% van de grote bedrijven. De gevolgen waren voor de grote bedrijven ook groter dan voor de kleine bedrijven (tabel 4.6). De bedrijven zijn als gevolg van de schade niet in grote problemen gekomen. Wel zijn er effecten te zien op de liquiditeit en hoeveelheid vreemd vermogen van de bedrijven. Ook geven de respondenten aan dat er enigszins/behoorlijk bespaard moest worden op de privé bestedingen en investeringen uitgesteld zijn. De spreiding binnen de twee groepen is op het punt van liquiditeitsproblemen het grootst. Dit betekent dat een deel van de bedrijven wel meer liquiditeitsproblemen heeft gekend als gevolg van de schade.

Tabel 4.6 *Gevolgen van schade in het meest ernstige jaar per grootteklasse*

Gevolgen van de oogtschade	Gemiddelde score a)	
	≤50 ha	>50 ha
Liquiditeitsproblemen	1,79	2,24
Extra vreemd vermogen	1,65	2,08
Investerings uit moeten stellen	2,16	2,55
Beperken privé-bestedingen	2,04	2,16

a) Gevolgen van de schade in het meest ernstige jaar waarbij:
1=geen; 2=enigszins; 3=behoorlijk; 4=veel en 5=zeer veel.

De mate van belangstelling voor een oogtschadeverzekering is tevens onderzocht op basis van een zestal argumenten (tabel 4.7). Iets meer dan de helft van de respondenten geeft aan belangstelling te hebben voor een oogtschadeverzekering. Hierbij is er een voorkeur voor een dekking van één of meerdere gewassen, afhankelijk van de voorwaarden en de kosten. Bij de grote bedrijven is er duidelijk meer belangstelling voor een verzekering dan bij de kleinere bedrijven. Ook bij de groep kleine bedrijven heeft een verzekering voor één of meerdere gewassen de voorkeur boven een verzekering voor het gehele bedrijf. Van de respondenten die aangeven geen belangstelling te hebben voor een oogtschadeverzekering, geeft het merendeel als reden dat oogtschaden tot het normale bedrijfsrisico behoren.

Tabel 4.7 *Vinden ondernemers het belangrijk dat er een oogtschadeverzekering komt?*

	Percentage a)		
	Alle respondenten	≤50 ha	>50 ha
Ja, voor het hele bedrijf, afhankelijk van de voorwaarden en kosten	16	13	20
Ja, voor één of meerdere gewassen, afhankelijk van de voorwaarden en de kosten	29	22	39
Ja, want ik verwacht dat de overheid niet meer bijspringt	10	10	9
Nee, want ik verwacht dat de overheid betaalt in het geval van grote schaden	3	3	3
Nee, want het behoort tot het normale bedrijfsrisico	36	44	25
Nee, andere reden	6	8	4
Totaal	100	100	100

a) Een antwoord per respondent mogelijk.

In de enquête is gepeild hoeveel de akkerbouwers bereid zijn te betalen voor een oogtschadeverzekering. De respondenten konden uit enkele ranges van bedragen kiezen. Om een globale inschatting te maken van een reële premie voor een oogtschadeverzekering is een berekening uitgevoerd. Op basis van premies voor beperkte weersverzekeringen, schadebedragen van niet verzekerbare risico's en arealen verzekerbare gewassen op akkerbouwbedrijven, is een inschatting van een premie gemaakt. De geschatte, marktconforme, premie valt in de range van 15-20 euro per 1.000 euro verzekerd bedrag. In tabel 4.8 is enkel van de respondenten die aangegeven eventueel belangstelling te hebben voor

een verzekering de maximale premie in beeld gebracht die men bereid is te betalen voor een verzekering. De respondenten die geen belangstelling hebben voor een verzekering zijn dus niet in de tabel opgenomen. Van de belangstellenden geeft 43% aan minder dan 10 euro per 1.000 euro verzekerd bedrag te willen betalen. Drieëntwintig procent van de belangstellenden geeft aan bereid te zijn een premie te betalen die marktconform is. Ongeveer eenderde van ondernemers met interesse voor een verzekering is bereid maximaal tussen de 10 en 15 euro per 1.000 euro verzekerd bedrag te betalen. Tussen de grote en kleine bedrijven is er nauwelijks verschil in de maximale premie die de ondernemers bereid zijn te betalen.

Tabel 4.8 Maximale premie die belangstellenden bereid zijn te betalen voor een verzekering per grootteklasse

	Percentage		
	alle belangstellenden	≤50 ha	>50 ha
0 - 10 euro per 1.000 euro verzekerd bedrag	43	45	42
10 - 15 euro per 1.000 euro verzekerd bedrag	34	32	35
15 - 20 euro per 1.000 euro verzekerd bedrag	19	18	20
20 - 25 euro per 1.000 euro verzekerd bedrag	4	5	3
Totaal (N = 180)	100	100	100

De respondenten geven aan dat de in tabel 4.9 genoemde voorwaarden neutraal tot redelijk belangrijk zijn voor het succes van een oogstschadeverzekering. Wederom geven de respondenten aan het redelijk belangrijk te vinden dat een dekking geldt voor individuele gewassen. Een gelijkwaardige dekking op Europees niveau wordt niet als belangrijk gezien door de respondenten. Tussen de grote en kleine bedrijven zijn er geen grote verschillen in de uitkomsten.

Tabel 4.9 Succesvoorwaarden voor een oogstschadeverzekering per grootteklasse

	Gemiddelde score a)	
	≤50 ha	>50 ha
Dekking moet op Europees niveau gelijkwaardig zijn	2,54	2,82
Regeling geldt voor individuele gewassen	3,27	3,46
Regeling geldt voor alle vestigingen van het bedrijf	2,64	3,01
Premies zijn regio afhankelijk	2,93	3,09
Financiële bijdrage van de Nederlandse overheid	2,99	3,40
Mogelijkheid voor premiekorting bij hoger eigen risico	2,99	3,40
Mogelijkheid om eigen risico af te kopen tegen premieverhoging	2,64	3,01
Financiële bijdrage van de EU	3,08	3,36

a) Succesvoorwaarden, waarbij:

1=onbelangrijk; 2=redelijk onbelangrijk; 3=neutraal; 4=redelijk belangrijk en 5=belangrijk.

Ten aanzien van de opzet van de oogstschadeverzekering geeft circa 50% van de respondenten aan dat zij het belangrijk vinden dat de belangenorganisaties van akkerbouwers betrokken zijn bij de opzet van een dergelijke verzekering (tabel 4.10). Tevens geven de respondenten aan dat het gewenst is dat de overheid garantstelling verleent bij rampen of het fiscaal reserveren van de bedrijfswinst mogelijk maakt. Ook vinden de akkerbouwers dat de sector zelf een belangrijke rol moet spelen bij de opzet van een verzekering bijvoorbeeld in de vorm van een Onderlinge Waarborg Maatschappij (OWM). Voordelen van een OWM zijn dat deze werkt zonder winstoogmerk (eventuele winsten vloeien terug naar de leden, wat moral hazard beperkt) en de zeggenschap in eigen kring blijft (Van der Meulen et al., 2006).

Tabel 4.10 Belangrijke stakeholders en de rol van de overheid per grootteklasse

Wie zou moeten participeren bij het opzetten van een oogstschadeverzekering	Percentage a)		
	alle respondenten	≤50 ha	>50 ha
Sector via een onderlinge	41	37	46
Europese overheid	23	21	26
Landelijke overheid	33	33	34
Belangenorganisaties van akkerbouwers	48	46	50
Nederlands Verbond van Verzekeraars	29	27	30
Banken	19	14	26
Anders	2	3	2
Als er een oogstschadeverzekering wordt opgezet, ziet u dan een rol weggelegd voor de overheid en zo ja, welke?	Percentage b)		
Ja, door deze verzekering vrij te stellen van assurantiebelasting	22	24	19
Ja, door garantstelling bij rampen	49	47	51
Ja, door het subsidiëren van premies	18	17	21
Ja, door het fiscaal reserveren van de bedrijfswinst voor schade mogelijk te maken	43	34	54
Ja, anders	0	0	1
Nee	12	12	12

a) Meerdere participanten per respondent mogelijk. b) Maximaal twee rollen per respondent mogelijk.

In tabel 4.11 is nagegaan in hoeverre de maximale premie die men bereid is te betalen samenhangt met een aantal variabelen. Met name de bedrijfsomvang en de huidige participatie in een hagelverzekering hebben een relatie met de maximale premieomvang; grotere bedrijven die een hagelverzekering hebben afgesloten zijn bereid meer te betalen voor de voorgestelde verzekering.

De groep die meer wil betalen is qua risicohouding iets meer geneigd om risico's te nemen dan de andere respondenten. Anderzijds wordt de financiële positie op de bedrijven die meer willen betalen wel meer als belemmering ervaren om risico's te kunnen nemen. Op de bedrijven die meer willen betalen worden de risico's van hagel, regen en droogte ho-

ger ingeschat dan bij de groep die niet of weinig wil betalen. De verschillen tussen de beide groepen zijn echter klein ten opzichte van de spreiding binnen een groep, bovendien is het meten van houdingsaspecten meer subjectief. De uitkomsten zijn daarom minder robuust dan meer objectief meetbare aspecten.

Tabel 4.11 Risicohouding en risicoperceptie per premieklasse

	Maximale premie per 1.000 euro verzekerd bedrag			
	≤ 10 euro		>10 euro	
	Gemiddeld	Standaard-deviatie	Gemiddeld	Standaard-deviatie
Areaal	52,45	47,77	59,37	50,71
Percentage hagelverzekering	43	50	51	50
Percentage met schade meer dan 25% per hectare van een gewas in de afgelopen 10 jaar	56	50	59	49
Ik verwacht dat de overheid betaalt in het geval van grote schaden a)	0,04	0,21	0,02	0,15
Risicohouding b)				
Ik houd van experimenteren met nieuwe productiemethoden	2,99	1,40	3,20	1,21
Ik geef de voorkeur aan zekerheid boven onzekerheid	3,50	1,29	3,51	1,14
Ik benut meer kansen dan anderen	2,89	1,12	3,03	1,03
Ik durf meer risico's te nemen dan mijn collega's	3,09	1,14	3,14	1,04
Ik moet bereid zijn om risico's te nemen om succesvol te zijn	3,46	1,32	3,66	1,09
Nieuwe werkwijzen moeten zich eerst bewijzen bij collega's voordat ik ze ga toepassen	2,83	1,39	2,81	1,22
Op het bedrijf ben ik risicomijdend	2,72	1,28	2,70	1,07
Ik ben in de financiële positie dat ik risico's kan nemen	2,97	1,36	2,83	1,18
Ik gok erop dat ik geen grote schades zal lijden	3,16	1,30	3,14	1,23
Risicoperceptie c)				
Droogte	3,22	1,32	3,18	1,35
Hagel	3,33	1,17	3,24	1,11
Regen	3,30	1,14	3,08	1,11
Sneeuw	4,25	1,42	4,44	1,10

a) 0=respondent verwacht dat de overheid niet betaalt bij een grote schade; 1=respondent verwacht dat de overheid wel betaalt; b) Mate waarin de respondent het eens is met de stelling, waarbij: 1=helemaal mee oneens; 2=licht oneens; 3=neutraal; 4= licht eens en 5= helemaal mee eens; c) Mate waarin gevaren als risicovol worden ervaren voor het bedrijf, waarbij: 1=zeer risicovol; 2=erg risicovol; 3=matig risicovol; 4= licht risicovol en 5= niet risicovol

4.4 Conclusie

Respondenten die aangegeven hebben dat ze geen beperkte weersverzekering hebben afgesloten doen dit vooral niet omdat ze de schadekans klein vinden, de premies te hoog vinden of omdat de continuïteit van het bedrijf niet in gevaar komt. In het geval van schade werd door de bedrijven minder uitgegeven aan het gezin en werden investeringen uitgesteld. Bij de grote bedrijven waren de effecten sterker dan bij de kleine bedrijven. De grote bedrijven gaven aan dat als gevolg van de schade de liquiditeit lager werd en/of er extra vermogen moest worden aangetrokken. De belangstelling voor een oogstschadeverzekering is daardoor bij de grote bedrijven ook groter dan bij de kleine bedrijven. In de huidige situatie hebben deze bedrijven ook vaker een hagelschadeverzekering dan kleinere bedrijven. Het percentage ondernemers dat bereid is de premie van meer dan 15 euro per 1.000 euro verzekerd bedrag te betalen (de globaal ingeschatte marktconforme premie) is 18%. Van de ondernemers die belangstelling hebben voor een verzekering ligt dit percentage op 23%. De respondenten geven aan meer te zien in een verzekering voor individuele gewassen dan voor een verzekering op bedrijfsniveau. Ook de betrokkenheid van de overheid wordt als belangrijk gezien. Vooral in de vorm van het gerantstellen bij rampen en het fiscaal reserveren van winst mogelijk te maken. De respondenten verwachten met name initiatief vanuit de belangenorganisaties en de sector om via een onderlinge een oogstschadeverzekering op te richten.

5. Stakeholderanalyse

5.1 Inleiding

Om een beeld te krijgen van de mogelijkheden voor een oogstschadeverzekering zijn interviews gehouden met belangrijke stakeholders, vanuit de akkerbouw en het verzekeringswezen. Aan hen zijn vragen voorgelegd over de mogelijkheden, voorwaarden en belemmeringen voor het opstarten van een oogstschadeverzekering.

5.2 Doelstelling

De interviewronde is bedoeld om inzicht te krijgen in de visies, belangen, wensen en ambities van verzekeraars en akkerbouwsector rond een oogstschadeverzekering. Het beoogde resultaat is een stakeholderanalyse die aangeeft wat de belanghebbende partijen zich voorstellen bij een oogstschadeverzekering, welke aandachtspunten zij belangrijk vinden, welke rol zij voor zichzelf zien weggelegd, wat verder moet worden georganiseerd of afgesproken, wat zij als doorslaggevende argumenten of voorwaarden zien. Aan deze gesprekken hebben vertegenwoordigers meegewerkt van Agriver, Aquapol, Delta Lloyd, Interpolis, LTO, NAV en Potatopol.

5.3 Resultaat

Uit de interviews komt naar voren dat er alleen interesse zal bestaan vanuit de akkerbouw voor een oogstschadeverzekering als de premies betaalbaar zijn. De verzekeraars zien een aantal belangrijke randvoorwaarden waaraan voldaan moet zijn om een betaalbare verzekering in de markt te zetten:

- alleen weersinvloeden;
- verzekeringsgraad;
- continuïteitsverzekering;
- bijdrage overheid;
- Europese harmonisatie.

Een oogstschadeverzekering zal alleen betrekking kunnen hebben op weerrisico's die tot schade leiden, zonder dat de ondernemer daar schuldig aan is. In de akkerbouw wordt dan met name gedacht aan schade door wateroverlast. Ook een dekking tegen hagelschade wordt veel genoemd. Minder genoemd, maar ook tot de mogelijkheden behorend zijn bijvoorbeeld vorstschade en droogteschade. Schade als gevolg van ziekten en of plagen zal niet opgenomen kunnen worden in een oogstschadeverzekering. Door goed management kan de ondernemer zelf de schade zoveel mogelijk beperken.

Er zal sprake moeten zijn van collectiviteit binnen de sector en liever nog tussen sectoren. Pas wanneer veel akkerbouwers zich verzekeren (hoge verzekeringsgraad) kan het risico over veel deelnemers verspreid worden wat een gunstig effect heeft op de premie. De verzekering zal voor alle gewassen van een bedrijf moeten gelden. Dit voorkomt dat alleen de meest risicovolle percelen of gewassen verzekerd worden. Door een brede opzet ontstaat er een ruime portfolio waardoor het voor de verzekeraars minder risicovol wordt de weereffecten te verzekeren. Ook het risico van antiselectie (alleen ondernemers met hoge schadekans verzekeren zich) wordt hierdoor verkleind. Een hoge deelname verlaagt de transactiekosten voor een verzekering, wat gunstig is voor de premie die nodig is voor een duurzame verzekering.

Het eigen risico van de verzekering zal hoog zijn, genoemd worden percentages van 25% van de schade. Dit betekent dat de verzekering de insteek krijgt van een continuïteitsverzekering en niet van een inkomensverzekering. Alleen in het geval van flinke schades die veroorzaakt worden door krachten buiten het bedrijf kan er tot uitbetaling overgegaan worden. Het voordeel van een hoog eigen risico is dat er een preventieve werking vanuit gaat richting ondernemer. De ondernemer zal zijn best doen om schade zoveel mogelijk te voorkomen.

Eén van de voorwaarden die ook genoemd werd om de premies betaalbaar te houden is een bijdrage van de Nederlandse overheid. Dit kan op meerdere manieren. Bijvoorbeeld door een fiscale regeling waardoor het voor verzekerden mogelijk wordt een deel van de winsten te reserveren. Ook is het herverzekeren door de overheid een optie. In dat geval zal het deel van de schadevergoeding die niet door de verzekeraars uitgekeerd kan worden, door de overheid gedragen worden. De overheid kan dan niet met geld over de brug komen richting gedupeerden die niet verzekerd zijn. Het beeld dat dan zal ontstaan (cq. blijft bestaan) is dat de overheid toch wel geld zal uitkeren als er flinke schade is en het daarom niet nodig is om een verzekering af te sluiten. De geïnterviewde stakeholders houden het niet voor mogelijk om zonder steun van de overheid een oogstschadeverzekering succesvol in de markt te kunnen zetten.

Een veel gehoord woord in het kader van de oogstschadeverzekering is 'Europa'. Enkele geïnterviewden gaven aan dat er, volgens hen, in andere landen van de EU ondersteuning voor akkerbouwbedrijven is vanuit de overheid onder het mom van schadeverzekeringen. In feite zou dit neerkomen op subsidiëring van de landbouw. Men pleit er daarom voor dat er in Europa een vergelijkbaar pakket van verzekeringen komt. Uiteraard rekening houdend met de lokale factoren m.b.t. klimaat en dergelijke. Vanwege de geografische verschillen is een gelijke verzekering (zowel ten aanzien van dekking als premie) voor alle EU-landen niet wenselijk. De regelgeving op het gebied van de rol van de overheid bij verzekeringen zou wel geharmoniseerd kunnen worden.

Om een breed draagvlak te krijgen onder de akkerbouwers, zal er goede voorlichting gegeven moeten worden over risico's en verzekeringen. Het blijkt dat na een periode met wateroverlast er meer verzekeringen tegen schade door wateroverlast worden afgesloten. In de loop der tijd daalt het aantal deelnemers tot de volgende periode met wateroverlast. Door goede voorlichting kunnen de ondernemers inzien dat het belangrijk is een zorgvuldige afweging te maken voor het al dan niet afsluiten van een verzekering.

6. Synthese

6.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het literatuuronderzoek, Informatienet-data, enquête en stakeholderanalyse met elkaar in verband gebracht. In eerste instantie wordt ingegaan op de verwachte belangstelling onder de akkerbouwers voor een oogstschadeverzekering en de belangstelling van de kant van de verzekeraars. In hoofdstuk 6.3 wordt ingegaan op de voorwaarden die de akkerbouwers en verzekeraars stellen om een oogstschadeverzekering succesvol te kunnen invoeren. Vervolgens wordt de rol van de overheid belicht met betrekking tot de verzekeraarbaarheid van weerrisico's (hoofdstuk 6.4). In 6.5 worden de conclusies beschreven.

6.2 Belangstelling

Een aspect dat de vraag naar verzekeringen beïnvloedt is de solvabiliteit van een bedrijf. Een lagere solvabiliteit gaat gepaard met een hogere belangstelling voor verzekeringen. Dat is ook terug te vinden door de gegevens uit de enquête te combineren met de Informatienet gegevens. De grote bedrijven geven aan meer belangstelling te hebben voor een oogstschadeverzekering. De grote bedrijven hebben gemiddeld genomen ook een lagere solvabiliteit dan de kleine bedrijven. Uit de enquête bleek dat 68% van de ondernemers op grote bedrijven belangstelling had voor een oogstschadeverzekering, terwijl dit bij de kleine bedrijven ligt op 45%. De gevolgen van een grote schade zijn op de grote bedrijven ook groter dan op de kleine. Dit blijkt uit de simulatie met de Informatienet-bedrijven, maar ook uit de enquête. Ondernemers van grote bedrijven geven in de enquête aan dat zij als gevolg van een schade van meer dan 25% van één of meerdere gewassen enigszins in liquiditeitsproblemen zijn gekomen of meer vreemd vermogen hebben moeten aantrekken dan dat het geval is geweest op de kleinere bedrijven. De spreiding van de mate waarin liquiditeitsproblemen zich hebben voorgedaan, is bij de grote bedrijven ook hoger dan bij de kleine bedrijven. Rekening houdend met de spreiding betekent dit dat een individuele benadering van belang is voor het slagen van de verzekering. Er zijn immers ook kleine bedrijven met een lagere solvabiliteit voor wie een verzekering interessant kan zijn. Als reden om geen beperkte weersverzekering af te sluiten geven de respondenten van de enquête vaak op dat de schadekans klein wordt geacht. Of dat tegenvallers tot het normale bedrijfsrisico worden gerekend. Uit de literatuur blijkt dat mensen moeite hebben om risico's met een lage kans van optreden goed in te schatten. Als gevolg daarvan is de belangstelling voor een verzekering minder. Dit kan een rol hebben gespeeld bij de belangstelling die akkerbouwers tonen voor een oogstschadeverzekering.

6.3 Voorwaarden

De hoogte van de premie is van groot belang voor het al dan niet slagen van een oogstschadeverzekering. Het percentage ondernemers dat belangstelling heeft voor een verzekering en bereid is een premie van meer dan 15 euro per 1.000 euro verzekerd bedrag te betalen ligt op 23% van de belangstellenden. Om een verzekering tegen een dergelijke premie in de markt te zetten, is het volgens de verzekeraars van belang dat de verzekering geldt voor het hele bedrijf en niet voor individuele gewassen. Dit om antiselectie te voorkomen. Dit druist in tegen de voorkeur van de akkerbouwers die kiezen voor een verzekering per gewas.

Een hoog eigen risico wordt door de verzekeraars als voorwaarde genoemd voor een oogstschadeverzekering. Dit voorkomt roekeloos gedrag. Een variabel eigen risico wordt door de akkerbouwers als belangrijk gezien. Zowel het afkopen van eigen risico als het verhogen van eigen risico in ruil van premiekorting wordt als belangrijk ervaren. Een flexibele verzekering biedt dus voordelen.

Een hoge verzekeringsgraad is een noodzakelijke voorwaarde volgens de verzekeraars. Een verzekering kan alleen succesvol in de markt worden gezet als er voldoende vraag is. Collectiviteit blijkt wel uit de voorkeuren van de akkerbouwers voor een onderlinge en de rol die belangenorganisaties wordt toegeschreven om een verzekering op te zetten. Of die collectiviteit er ook daadwerkelijk zal zijn is de vraag.

6.4 Rol overheid

Uit de uitgevoerde desk- en literatuurstudie blijkt dat in diverse landen de overheid steun verleent op het gebied van oogstschadeverzekeringen. Uit de literatuur blijkt dat er EU-landen zijn waar de overheidssteun substantieel is. Tussen de landen bestaan op het gebied van de voorwaarden en de ondersteuning door de overheid van de diverse beperkte weersverzekeringen grote verschillen. De verzekeraars vinden daarom harmonisatie van verzekeringen in Europees verband van belang voor het slagen van een Nederlandse oogstschadeverzekering.

Ook de akkerbouwers zien een bijdrage van de EU of Nederlandse overheid als een belangrijke voorwaarde voor het slagen van een oogstschadeverzekering. De rol van de Nederlandse overheid wordt vooral van belang geacht in het geval van grote rampen, door middel van garantstelling. Slechts een klein deel van de akkerbouwers gaat ervan uit dat de overheid wel bijspringt in het geval van rampen en heeft daarom geen belangstelling voor een verzekering. Over het algemeen is men er dus wel van doordrongen dat de overheid minder genegen is financiële steun te verlenen in het geval van oogstschades. Een andere rol die voor de overheid genoemd wordt als optie door de akkerbouwers is het mogelijk maken van het fiscaal reserveren van bedrijfswinst voor jaren met schade. De stakeholders uit het verzekeringswezen geven aan dat steun vanuit de overheid in de vorm van het mogelijk maken van herverzekering nodig is om een verzekering aan te kunnen bieden tegen een redelijke premie.

6.5 Conclusies

Calamiteitenverzekeringen zoals een oogstschadeverzekering zijn in een sector met sterke inkomensfluctuaties als gevolg van extreme weersomstandigheden mede een mogelijkheid om de continuïteit van de bedrijven te waarborgen. In het algemeen kan worden gesteld dat op de bedrijven met een lage solvabiliteit de belangstelling voor oogstschadeverzekeringen groter is dan op bedrijven met een hoge solvabiliteit. Uit de enquête bleek dat op de grotere bedrijven, die over het algemeen een lagere solvabiliteit hebben, de belangstelling voor een oogstschadeverzekering groter is dan bij de kleinere bedrijven. Van groot belang voor het al dan niet slagen van een oogstschadeverzekering is de hoogte van de premie. De belangstelling daalt fors als de premie meer dan 15 euro per 1.000 euro verzekerd bedrag bedraagt. Om de premie laag te kunnen houden is een hoge verzekeringsgraad noodzakelijk volgens de stakeholders (in verband met antiselectie en overheadkosten). Dit betekent tevens een oogstschadeverzekering op bedrijfsniveau in plaats van een verzekering per gewas zodat antiselectie wordt beperkt (ten aanzien van gewassen en percelen). De akkerbouwers prefereren echter een verzekering per gewas. Medewerking van de overheid is eveneens van belang om een succesvolle verzekering in de markt te kunnen zetten. Dit kan in de vorm van het mogelijk maken van herverzekering of garantstelling in het geval van grote rampen. Indien de overheid geen medewerking verleent, zal de premie zodanig hoog worden dat er onvoldoende animo is voor een oogstschadeverzekering. Een oogstschadeverzekering kan enkel slagen als de premies redelijk zijn en het draagvlak onder akkerbouwers hoger is dan uit de enquête is gebleken.

Literatuur

Asseldonk van, M.A.P.M., M.P.M. Meuwissen en R.B.M. Huirne. *Belief in disaster relief and demand for a public-private insurance program*. Review of Agricultural Economics 24, 1, 196-207, 2002.

Asseldonk van, M.A.P.M., O. Kobzar, M.P.M. Meuwissen, R.B.M. Huirne en J.B. Hardaker. *Market-based crop insurance appraisal using whole-farm planning*. 86th EAAE Seminar, Farm income stabilisation: what role should public policy play?, 21-22 October, Italy, 2004.

COM. Commissie van de Europese Gemeenschappen. *Mededeling van de commissie aan de raad over risico- en crisisbeheer in de landbouw*, 74, 2005.

Comité Européen des Assurances, *Agricultural risk insurance on European markets Paris*, (questionnaire AGR 6014), 2006.

Goodwin, B.K., M.L.Vandever en J.L. Deal. *An empirical analysis of acreage effects of participation in federal crop insurance program*. American Journal of Agricultural Economics, 86, 4, 1058-1077, 2004.

Hardaker, J.B., R.B.M. Huirne, J.R. Anderson en G. Lien. *Coping with Risk in Agriculture*, 2nd ed. Oxfordshire: CABI Publishing, 2004.

Hennessy, D.A., B.A. Babcock en D.J. Hayes. *The Budgetary and Producer Welfare Effects of Revenue Assurance*. American Journal of Agricultural Economics 79, 1024-1034, 1997.

Kobzar, O.A. *Whole-farm risk management in arable farming: portfolio methods for farm-specific business analysis and planning*. PhD thesis, Wageningen UR, 2006.

Kunreuther, H. en M. Pauly. *Why don't people insure against large losses?* Journal of Risk and Uncertainty 28, 1, 5-21, 2004.

Markowitz, H. M. *Portfolio selection*. Journal of Finance 7/1: 77-91, 1952.

Mishra, A.K. en B.K. Goodwin. *Adoption of crop insurance versus revenue insurance: a farm-level analysis*. Agricultural Finance Review, Fall, 144-155, 2003.

Meulen, van der H, M. van Asseldonk, J. Buurma, J. Nienhuis. *Mogelijkheden van een brede weersverzekering*. Rapport 6.06.15 LEI Den Haag, 2006.

Pennings, J.M.E. *The market for hedging services: a marketing-finance approach with special reference to rights futures contracts*. Wageningen Agricultural University (Mansholt Studies, 12), 1998.

Serra, T., B.K. Goodwin en A.M. Featherstone. *Modeling changes in the U.S. demand for crop insurance during the 1990s*. *Agricultural Finance Review*, Fall, 109-125, 2003.

Sherrick, B.J., P.J. Barry, P.N. Ellinger en G.D. Schnitkey. *Factors influencing farmers' crop insurance decisions*. *American Journal of Agricultural Economics*, Febr. 2004, 103-114, 2004.

Smidts, A. *Decision making under risk: a study of models and measurement procedures with special reference to the farmer's marketing behaviour*. Wageningen: Pudoc (Wageningen Economic Studies, no. 18, 1990.

Spriggs, J. en T. Nelson. *Effects of NISA on income stabilisation and support*. *Canadian Journal of Agricultural Economics*, 45, 2, 123-129, 1997.

Silvis, H.J., C.W.J. van Rijswijk en C.J.A.M. de Bont. *Alternatieve instrumenten voor het EU-landbouwbeleid*. LEI Rapport PR.01.50, 2001.

Zering K.D., C.O. McCorkle Jr. en C.V. Moore. *The utility of multiple peril crop insurance for irrigated, multiple-crop agriculture*. *Western Journal of Agricultural Economics* 12/1: 50-59, 1987.

Zwieten van, D., T. Janssen en P. Voskuil, *Inkomensfluctuaties in de land- en tuinbouw; probleemschets, mogelijkheden en instrumenten voor het ondervangen van inkomensfluctuaties*. Ede, Expertisecentrum, Rapport EC-LNV nr 2002/089, 2002.

<http://www.agr.gc.ca/caisprogram>.

<http://www.aquapol.nl>

<http://www.rma.usda.gov/policies>.

Bijlage 1. Enquête oogstschadeverzekering 2006

Enquête oogstschadeverzekering 2006

1. Wat is het totale areaal op uw bedrijf in 2006?

Het totale areaal bedraagt ha

2. Hoe groot is het areaal van onderstaande gewassen op uw bedrijf in 2006?

gewas	areaal	gewas	areaal
pootaardappelen ha	granen ha
consumptieaardappelen ha	groentegewassen ha
zetmeelaardappelen ha	graszaad ha
suikerbieten ha	uien ha

3. Welke grondsoort komt er op uw bedrijf voor?

(meerdere antwoorden mogelijk)

- dalgrond
- löss
- rivierklei
- veen
- zand
- zeeklei
- anders

4. In welke provincie ligt de hoofdvestiging van uw bedrijf?

- Drenthe
- Flevoland
- Friesland
- Gelderland
- Groningen
- Limburg
- Noord-Brabant
- Noord-Holland
- Overijssel
- Utrecht
- Zeeland
- Zuid-Holland

Motieven voor het al dan niet verzekeren en tekortkomingen

5. Heeft u onderstaande gewasrisico's verzekerd?

(kruis per risico 1 antwoord aan)

gewasrisico	ja	nee	deels
hagel			
overvloedige regenval			
storm/windhozen			
nachtvorst in voorjaar			
vorst			
sneeuw			

6. Als u bij de vorige vraag heeft aangegeven een gewasrisico niet te verzekeren, kruis dan voor dat risico aan waarom u geen verzekering heeft afgesloten.

(kruis de reden aan, meerdere antwoorden mogelijk)

reden	hagel	regen	storm	nacht- vorst	vorst	sneeuw
de kans op schade is op mijn bedrijf klein						
de premie vind ik te hoog						
de continuïteit van mijn bedrijf komt in geen geval in gevaar						
mijn bedrijf voldoet niet aan de voorwaarden van de verzekering						
ik weet te weinig af van de mogelijkheden om een verzekering af te sluiten						
anders,.....						

7. Wat zijn volgens u de belangrijkste tekortkomingen van de huidige gewasschadeverzekeringen?

(kruis maximaal 2 antwoorden aan)

- hoge premies
- hoog eigen risico
- beperkte dekking
- veel voorwaarden
- ingewikkelde opzet
- andere tekortkomingen
- geen tekortkomingen

Perceptie en risicohouding

8. Geef aan in welke mate u het eens bent met de volgende stellingen.

(omcirkel het juiste getal waarbij 1 = helemaal mee oneens en 5 = helemaal mee eens)

stelling	helemaal mee oneens	licht oneens	neutraal	licht eens	helemaal mee eens
ik hou van experimenteren met nieuwe productiemethoden	1	2	3	4	5
ik geef de voorkeur aan zekerheid boven onzekerheid	1	2	3	4	5
ik benut meer kansen dan anderen	1	2	3	4	5
ik durf meer risico's te nemen dan mijn collega's	1	2	3	4	5
ik moet bereid zijn om risico's te nemen om succesvol te zijn	1	2	3	4	5
nieuwe werkwijzen moeten zich eerst bewijzen bij collega's voordat ik ze ga toepassen	1	2	3	4	5
op het bedrijf ben ik risicomijdend	1	2	3	4	5
ik ben in de financiële positie dat ik risico's kan nemen	1	2	3	4	5
ik gok erop dat ik geen grote schades zal lijden	1	2	3	4	5

9. In welke mate zijn onderstaande factoren voor uw bedrijf risicovol?

(omcirkel het juiste getal waarbij 1 = zeer risicovol en 5 = niet risicovol)

factor	zeer risicovol	erg risicovol	matig risicovol	licht risicovol	niet risicovol
droogte	1	2	3	4	5
hagel	1	2	3	4	5
regen	1	2	3	4	5
sneeuw	1	2	3	4	5
vorst	1	2	3	4	5
overstroming	1	2	3	4	5
schade door wild	1	2	3	4	5
ziekten en plagen	1	2	3	4	5
afzetmogelijkheden	1	2	3	4	5
prijsfluctuaties of lage prijzen	1	2	3	4	5
schulden of financieringslasten	1	2	3	4	5
technologie	1	2	3	4	5
mestwetgeving	1	2	3	4	5
wetgeving gewasbescherming	1	2	3	4	5
kwaliteitseisen	1	2	3	4	5

10. Heeft u in de afgelopen 10 jaar te maken gehad met een productiedaling van een gewas van meer dan 25% per hectare als gevolg van weersinvloeden?

- ja ga verder met vraag 11
 nee ga verder met vraag 13

11. Geef per gewas aan wat de oorzaak was van de productiedaling van meer dan 25%

(kruis de oorzaak aan, meerdere oorzaken per gewas mogelijk)

weers- invloed	aardappe- len	bieten	granen	groenten	graszaad	uien	overige gewas- sen
droogte							
hagel							
regen							
storm							
vorst							
sneeuw							
anders							

12. Kunt u aangeven welke gevolgen de schade in het meest ernstige jaar voor u heeft gehad en in welke mate?

(omcirkel het juiste getal waarbij 1 = geen en 5 = zeer veel)

	geen	enigszins	behoorlijk	veel	zeer veel
liquiditeitsproblemen	1	2	3	4	5
extra vreemd vermogen	1	2	3	4	5
investeringen uit moeten stellen	1	2	3	4	5
de privé-bestedingen moeten beperken	1	2	3	4	5

Behoeftte aan oogtschadeverzekering en randvoorwaarden

De volgende vragen gaan over een brede oogtschadeverzekering tegen weerrisico's. Deze verzekering geldt voor alle weerrisico's waardoor productieverlies optreedt.

13. Vindt u het van belang dat er een brede oogtschadeverzekering komt?

(1 antwoord mogelijk)

- ja voor het hele bedrijf, afhankelijk van de voorwaarden en kosten
 ja voor één of meerdere gewassen, afhankelijk van de voorwaarden en de kosten
 ja, want ik verwacht dat de overheid niet meer bijspringt
 nee, want ik verwacht dat de overheid betaalt in het geval van grote schaden
 nee, want het behoort tot het normale bedrijfsrisico
 nee, andere reden
 weet niet

14. Wat zijn volgens u belangrijke succesvoorwaarden voor een brede oogstschadeverzekering?

(omcirkel het juiste antwoord waarbij 1 = onbelangrijk en 5 = belangrijk)

stelling	onbelangrijk	redelijk onbelangrijk	neutraal	redelijk belangrijk	belangrijk
de dekking moet op Europees niveau gelijkwaardig zijn	1	2	3	4	5
de regeling geldt voor individuele gewassen	1	2	3	4	5
de regeling geldt voor alle vestigingen van het bedrijf	1	2	3	4	5
de premies zijn regio afhankelijk	1	2	3	4	5
een financiële bijdrage van de Nederlandse overheid	1	2	3	4	5
mogelijkheid voor premiekorting bij hoger eigen risico	1	2	3	4	5
mogelijkheid om eigen risico af te kopen tegen premieverhoging	1	2	3	4	5
een financiële bijdrage van de EU	1	2	3	4	5

Stel er komt een oogstschadeverzekering op de markt met als doel om de voortgang van uw bedrijf te waarborgen in geval van schade door weersinvloeden, zoals droogte, hagel, storm, vorst, brand door bliksem en regen. Voor deze verzekering gelden de volgende voorwaarden:

- eigen risico 25% van het verzekerd bedrag per gewas
- deelname is vrijwillig en kan elk jaar beëindigd worden
- er komt 1 premie voor alle weerrisico's, maar verzekerd bedrag verschilt per gewas

15. Welke premie bent u bereid maximaal te betalen voor deze verzekering?

(1 antwoord mogelijk)

- 0 - 10 euro per 1.000 euro verzekerd bedrag
- 10 - 15 euro per 1.000 euro verzekerd bedrag
- 15 - 20 euro per 1.000 euro verzekerd bedrag
- 20 - 25 euro per 1.000 euro verzekerd bedrag
- 25 - 30 euro per 1.000 euro verzekerd bedrag
- meer dan 30 euro per 1.000 euro verzekerd bedrag

16. Wie zou moeten participeren bij het opzetten van een oogstschadeverzekering?
(meerdere antwoorden mogelijk)

- sector via een onderlinge
- Europese overheid
- landelijke overheid
- belangenorganisaties van akkerbouwers
- Nederlands Verbond van Verzekeraars
- banken
- anders, namelijk

17. Als er een oogstschadeverzekering wordt opgezet, ziet u dan een rol weggelegd voor de overheid en zo ja, welke?
(maximaal 2 antwoorden mogelijk)

- ja, door deze verzekering vrij te stellen van assurantiebelasting
- ja, door garantstelling bij rampen
- ja, door het subsidiëren van premies
- ja, door het fiscaal reserveren van de bedrijfswinst voor schade mogelijk te maken
- ja, anders namelijk
- nee

Als u nog opmerkingen over deze enquête heeft of suggesties m.b.t. oogstschadeverzekeringen, dan kunt u die hieronder kwijt.

HARTELIJK DANK VOOR UW MEDEWERKING AAN DEZE ENQUÊTE

Opmerkingen:

Bijlage 2. Tekst brief bij enquête

Geachte heer of mevrouw,

Op initiatief van de NAV (Nederlandse Akkerbouw Vakbond) wordt door het LEI een onderzoek uitgevoerd naar de belangstelling voor een oogstschadeverzekering. NAV en LTO hebben besloten het onderzoek voor 45% te financieren uit de collectieve akkerbouwgel-den van het HPA (Hoofdproductschap Akkerbouw). Het onderzoek wordt begeleid door een commissie met vertegenwoordigers van de telers. Naast het HPA maken Rabobank, Agriver en Hagelunie het onderzoek mede mogelijk.

Bij de oogstschadeverzekering gaat het om één verzekering met een dekking tegen het financieel verlies door productievermindering. De dekking geldt voor schade als gevolg van weerrisico's. U kunt hierbij denken aan schade door onder andere regen, vorst, hagel, storm, droogte en sneeuw. Dat er vanuit de sector belangstelling is voor dit onderwerp blijkt wel uit de betrokkenheid van bovengenoemde partijen bij dit onderzoek.

Dat oogstschadeverzekeringen een actueel onderwerp zijn, wordt bevestigd door de droge zomer gevolgd door een natte maand augustus, waardoor de gemiddelde productie van diverse gewassen lager ligt dan normaal. Ook op de langere termijn is het onderwerp van belang, omdat de overheid niet langer bereid is bij te springen in geval van grote schades. Actie vanuit de land- en tuinbouwsectoren is daarom gewenst. Deze enquête heeft als doel te peilen hoe groot de belangstelling onder akkerbouwers is voor een oogstschadeverzekering en welke voorwaarden daarbij van belang zijn.

Wij vragen u vriendelijk om bijgevoegde enquête in te vullen, waardoor u een bijdrage levert aan het in kaart brengen van de behoefte die in de praktijk leeft om risico's af te dekken. Ook als u geen belangstelling heeft voor een oogstschadeverzekering verzoeken wij u vriendelijk de enquête toch in te vullen, het kost ongeveer 15 minuten.

Wilt u de enquête uiterlijk twee weken na ontvangst gratis terugsturen in bijgevoegde antwoordenvolp?

Alvast hartelijk dank voor uw medewerking.

Met vriendelijke groeten,
Ruud van der Meer (LEI)
Harold van der Meulen (LEI)